

Familjen i Tibet -

Ett funktionellt perspektiv

Karl Wahlman

Examensarbete / Degree Thesis

Det sociala området

2013

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det Sociala området
Identifikationsnummer:	4233
Författare:	Karl Wilhelm Wahlman
Arbetets namn:	Familjen i Tibet – Ett funktionellt perspektiv
Handledare (Arcada):	Ingmar Sigfrids
Uppdragsgivare:	
<p>Den tibetanska familjen och den funktion den uppfyller har länge varit ett oforskat studieområde. Studien strävar till att belysa de positiva funktionerna familjen i Tibet uppfyller, både för samhället och för familjemedlemmarna. Studien strävar även till att besvara frågor som berör den tibetanska familjens roll och könsfördelning, moderniserings effekter på familjen, hur familjemedlemmar samspelar sinsemellan, och vad tibetanerna tänker om familjen. Studiens vikt är på familjens funktioner, men familjens funktioner kan enbart förstås om de sätts i den kontext de uppkommit i. Därför behandlar studien även aspekter som berör den tibetanska kulturen samt dess traditioner och historia. Dessa aspekter behandlas i arbetets bakgrundsdel. I resultatet framkommer det att familjen i Tibet uppfyller flera funktioner. Dessa funktioner är bland annat givandet av; fysiskt och psykiskt stöd, socialskydd, ekonomisk och emotionell säkerhet och trygghet, omsorg, kärlek och tillhörande. Dessutom spelar familjen en roll i socialisationen och vidareförändring av traditioner. Andra viktiga resultat som framkommer i studien är att det finns en tydlig hierarki inom familjen; de yngre har stor respekt för föräldrarna och för de äldre familjemedlemmarna, de yngre har omsorgsmässiga plikter gentemot de äldre, män och kvinnor har tydligt skilda könsroller inom familjen och samhället, moderniseringen och samhällsförändringarna har förändrat familjelivet osv. Genom att bättre känna andra kulturer och familjeformer får vi mer kunskap om olika familjer och kulturer som råder i den mångkulturella värld vi lever i. Denna kännedom hjälper socionomer och andra professionella att bättre stöda och hjälpa den nutida familjen. Studien grundar sig på en kvalitativ temaintervju-baserad fältstudie. Studien utfördes i de östliga delarna av Tibet, i Qinghai-provinsen sommaren 2012. För studien intervjuades sex personer i olika åldrar och olika kön för att få en representativ grupp. Det insamlade intervjumaterialet analyserades genom innehållsanalys.</p>	
Nyckelord:	Tibet, funktionalism, familjeroller, könsroller, modernisering, familjerelationer, familjemodell
Sidantal:	65
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	4233
Author:	Karl Wilhelm Wahlman
Title:	Family in Tibet – A Functional Perspective
Supervisor (Arcada):	Ingmar Sigfrids
Commissioned by:	
<p>The study is based on a qualitative thematic interview-based field study, conducted in the eastern parts of Tibet, in the Chinese province of Qinghai during the summer 2012. Six people of different ages and different sexes were interviewed for the study. The collected interview material was analyzed by content analysis. The tibetan family and the function it fulfills has long been an unknown research area. This study aims to highlight the positive features the tibetan family fulfills for the society and for the family members. The study also seeks to answer the role and gender division in the tibetan family, how modernisation effects the family, how family members interact with each other, and what tibetans think of the family. The emphasize of the study is on family functions, but family functions can only be understood if they are put in the context they occur in. Therefore the study also deals with aspects relating to Tibetan culture, traditions and history. The study shows that some of the important functions the family in Tibet fulfills are; physical and psychological support, social security, economic and emotional security, safety, care, love, belonging, socialisation and further implementation of traditions. Other important results obtained in this study are that there is a clear hierarchy within the family, the younger ones have great respect for the parents and for the older members of the family. It is the younger family members duty to care for the elderly. Men and women have clearly distinct gender roles within the family and society. Modernisation and social changes have altered family life. By knowing other cultures and family types, we get more knowledge about the families and cultures that are prevalent in the multi-cultured world we live in. This study aims to help social workers, social educators and other social professionals to support and assist the contemporary family.</p>	
Keywords:	Tibet, functionalism, family roles, gender roles, modernisation, family relations, family models
Number of pages:	65
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

Innehållsförteckning

1	Introduktion och bakgrund	1
1.1	Syfte och forskningsfrågor	3
1.2	Tibet	4
1.3	Det tibetanska samhället	5
1.4	Buddhismen	7
1.5	Det tibetanska giftermålet	9
1.6	Jämställdhet i Tibet	13
1.7	Tibets utveckling ur ett socioekonomiskt perspektiv	15
2	Teorier som berör Familjen	17
2.1	Den funktionella familjen	17
2.2	Familjens funktion	19
2.3	Vad är familj?	21
2.4	Familjen i väst och öst, och skillnaden mellan dem	21
2.5	Familjerelationer	23
2.6	Familjemodeller	24
2.7	Kärnfamiljen	25
2.8	Den utvidgade familjen	26
2.9	Familjestrukturen och familjens medlemmar	27
2.10	Roller inom familjen	27
2.11	Modernisering	29
3	Metod	31
3.1	Temaintervju	31
3.2	Innehållsanalys	33
3.3	Tillförlitlighet och trovärdighet	34
3.4	Studiens etiska aspekter	36
4	Den tibetanska familjen	37
4.1	Familjens betydelse i det tibetanska samhället	37
4.2	Relationen mellan föräldrar och barn	39
4.3	Syskonrelationen	42
4.4	Kvinnans eller moderns ställning och hemarbete	43
4.5	Mannens eller pappans ställning och beslutsfattande	44
4.6	De äldres ställning och ålderdom i Tibet	46
4.7	Familjens ekonomi	49
4.8	Giftermål	50
4.9	Förändringar i samhället och i familjelivet	51

4.10	Familjen och religionen	53
5	Analys av resultat	55
5.1	Moderniseringens effekter på den tibetanska familjen	58
5.2	Slutsatsen av familjens funktion i Tibet	59
5.3	Slutdiskussion	61
Källor		64
Bilagor		67
	Bilaga 1. Intervjuguide	67

1 INTRODUKTION OCH BAKGRUND

“In today's highly interdependent world, individuals and nations can no longer resolve many of their problems by themselves. We need one another. We must therefore develop a sense of universal responsibility... It is our collective and individual responsibility to protect and nurture the global family, to support its weaker members, and to preserve and tend to the environment in which we all live” - Dalai Lama (Sogyal 2002 s. 39).

Största delen av mitt liv har jag varit fascinerad av den österländska kulturen, speciellt av Tibet. Under mina resor till Kina och Tibet har jag vistats hos flera tibetanska familjer i över ett års tid. Under dessa vistelser har jag kommit i nära kontakt med det dagliga tibetanska familjelivet, vilket jag djupt tacksamt deltagit i. Detta anser jag markant ökat min förståelse om den tibetanska familjen, vilket gett ett djup för studien. En del av det jag beskriver i arbetet är information jag samlat under mina vistelser i de östra delarna av Tibet. Dessa områden utgörs numera av de tibetanska distrikten i kinesiska provinserna Qinghai och i Sichuan. Den information som berör mina tidigare vistelser är erfarenheter skrivna i min dagbok. De är inte vetenskapligt insamlade och utgör enbart en liten del av arbetet.

Utan den tid jag spenderat med de tibetanska familjerna skulle mitt intresse för studieområdet aldrig väckts. På grund av vistelserna i Tibet väcktes en hel del frågor i mig. Jag har länge bland annat förundrat över att hur annorlunda familjens struktur och funktion kan vara i Tibet jämfört med den jag är van med och hur vardagliga fenomen kan se så annorlunda ut där? Jag har även funderat på tibetanernas lätta inkludering av nya familjemedlemmar och vem som räknas som familjemedlem, t.ex. blev jag kallad bror av den familj jag levde hos och blev till och med kommenderad av en andlig lärare att ta till mig den ny givna rollen. Jag lade mycket snabbt märke till att de har en mycket bredare syn på familjen än den jag är van vid, som jag anser vara ganska nära en traditionell finländsk syn på familjen med fokus på kärnfamiljen.

I mitt arbete beskriver jag den Tibetanska familjens funktioner i familjemedlemmarnas liv och samhälle. I mitt arbete utgår jag från att familjen finns till för att den uppfyller viktiga funktioner för dess medlemmar och samhället. Jag antar att en positivt fungerande familj, som uppfyller

funktioner som är till nytta för både individen och samhället skapar goda och harmoniska människorelationer och är den mest fundamentala basen i ett harmoniskt samhälle. Genom socialpedagogik kan man förstärka familjens positiva funktioner och skapa en mer meningsfull och harmonisk miljö för individerna som lever inom familjen och slutligen uppnå ett gott samhälle. Därför är det viktigt att studera familjefunktioner och relationer för att se hur familjen fungerar inom olika kulturella referensramar.

Vi lever i en multikulturell värld där familjer från olika kulturer lever blandade inom ett samhälle och en stat. Finland och resten av västvärlden har blivit allt mer internationell bl.a. på grund av globalisering och migration som ökat familjemångfalden, vilket lett till att bl.a. socialarbetarnas och socialhandledarnas arbete med familjen blivit mer komplex. Numera existerar det i Finland en mångfald av olika kulturer och därför måste de som arbetar inom socialsektorn känna till fler kulturer än enbart den egna. De behöver en allt bredare förståelse och kunskap om familjen, speciellt om familjeformer och kulturer utanför den egna kultursfären. Detta hjälper samhällsarbetaren att bättre förstå den värld de lever i och hur de bäst kan stöda människor från kulturer annan än den egna och även öka kunskapen om den egna kulturens familjer och förändringar i den. Giddens (2007 s. 194) skriver: *"Om vi ska kunna förstå vad som idag händer med våra nära relationer och familjen som social institution, måste vi veta något om hur människor levde förr och hur de idag lever i andra samhällen än vårt eget"*.

I dag lever vi i en värld som är mer sammanlänkad än någonsin förr. Vi lever inte längre på en splittrad glob, var kulturer och människor lever skilt från varandra, utan att påverka varandra. De som bor på andra sidan världen måste vi beakta och vise versa. Detta är en tid av globalisering, var nätet som binder människor ihop blir allt mindre och mindre. Det som händer och pågår på andra sidan av världen påverkar våra liv och har en betydelse för oss såsom våra handlingar påverkar dem (McNeill & McNeill 2008 s. 318). Och för att förstå mer om oss själva, vår kultur, vårt samhälle och de förändringar som pågår på jorden måste vi veta hur människor lever i kulturer och samhällen som skiljer sig från vårt eget.

I socialpedagogik strävar vi till att se på familjen som en helhet. När något går fel med t.ex. barnet i familjen är det inte enbart barnet som skall behandlas utan hela familjen, som har uppfostrings- och omsorgsmässiga förpliktelser gentemot barnet. Orsaken till barns och ungas dåliga beteende kan ses bero på bristfällig eller felaktig påverkan från den familjemiljö barnet levtt i (Madsen 2010 s. 152). För att hjälpa familjen och den unga kan man förstärka och/eller förbättra de relationer som redan finns i familjen och de goda funktionerna som familjen har som en omsorgsgivare.

Tibetanska familjer har länge varit ett mycket oforskat område. Jag har inte fått tag på en enda forskning som primärt skulle röra den moderna tibetanska familjen. Jag antar att det finns en del arbeten skrivna om detta på tibetanska och kinesiska, men de var tyvärr utanför min vetenskapliga sfär. En del arbeten har skrivits om den gamla eller traditionella familjen i Tibet, t.ex Barbara Aziz bok *Tibetan Frontier Families* (1978) och andra antropologiska skrifter som berör familjen i Tibet före 1950- talet.

Familjen i Tibet och världen över är ett hav av mångfald och varje familj är unik i sig. Denna studie berör enbart några tibetanska familjer och beskriver enbart några familjemedlemmars syner på familjen och studien kan inte appliceras på ett större sammanhang.

Jag tackar alla personer som stöt och hjälpt mig utföra denna studie, speciellt de människor i östra Tibet som så hjärtligt stödde mig och deltog i denna studie. Jag vill även djupt tacka alla de varmhjärtade tibetanska familjerna som jag under årens lopp varit i kontakt med.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Studiens primära syfte är att ge en inblick i den tibetanska familjen. Frågeställningar som är centrala för studien är: Vilken är familjens funktion i Tibet? Vilka är moderniseringens effekter på familjen i Tibet? Vad tänker tibetanerna om familjen? Vad förväntar familjemedlemmen av familjen? Hur ter sig familjerollerna? Hur sker samspelet familjemedlemmarna emellan? Förutom att jag primärt beskriver och behandlar den tibetanska familjens funktioner, familjeroller och effekten av förändring och modernisering på familjen kommer jag även att jämföra den tibetanska familjen med den västerländska/finländska familjen.

Tibet är en civilisation som på en mycket kort tid förändrat sig från ett land med en medeltida struktur till ett relativt modernt område. Man kan än idag se det uråldriga och moderna existera sida vid sida, vilket är nuförtiden ytterst sällsynt i en snabbt förändrande värld. Den snabba förändringen som ända sedan 1950- talet har präglat det tibetanska samhället har både positiva och negativa effekter på kulturen och familjen. Den traditionella kulturen och värdena har tappat ställning i samhället delvis pga. den enorma press de utsätts för av moderniseringen och den kinesiska statens krav på ett enhetligt och harmoniskt samhälle under en stat. Tibets folk som är mycket

traditionsmedvetna önskar ofta att deras kultur och gamla visdom inte skulle försvinna. Men hur skall de klara av dessa förändringar utan att tappa sina urgamla kulturtraditioner, språk och den tibetanska identiteten? Hur går det med familjen? Dessa är några frågor många tibetaner undrar över. Detta arbete är mitt bidrag till att stöda bevarandet av tibetanernas kunskap om familjen och familjens funktion i Tibet.

På grund av Tibets snabba modernisering kan man få inblick i hur moderniseringen påverkar det tibetanska samhället och kulturen. Modernisering och förändring är ett genomgående tema i detta arbete för att alla informanter jag varit i kontakt med under min vistelse i Tibet tog upp det. Även den del av världen vi lever i förändrar sig med en snabb takt, men hur ska vi uppfatta dessa förändringar och vad är deras effekt på våra liv? Dessa är också frågor som kan belysas genom att studera en del av världen som genomgår de förändringar vi genomgått för en tid sedan.

1.2 Tibet

Tibet som är ett enormt område som till största delen utgörs av den Himalayska högplatån och Qinghai-Tibetanska platån och har en medelhöjd på ca 4000 m ovan havsytan (Muuttuva Tibet 2008 s. 10). Detta område har sedan länge väckt vårt förundran som ett dolt land i Himalaya, som gömmer inne i sig många hemligheter och heliga läror. Mycket av det vi tror om Tibet är för en del sanna, men vår fascination här även skapat många missuppfattningar. Tibet har ibland associerats som en av de sista rena och heliga platserna på jorden. En tanke som får oss att fortsätta tro på oss själva och framtiden.

Tibet har i Mircea Eliade's (1957) ord alltid balanserat mellan det heliga och det profana, eller det världsliga. Hela Tibets historia och mycket av nutida händelser i Tibet kan förklaras genom de två synligt olika världarna, som egentligen enbart är två olika tolkningar av en och samma verklighet. I Tibets historia har det hänt mycket världsliga händelser som fått andliga förklaringar och ibland har förvånande andliga händelser fått mycket världsliga förklaringar. Ett praktexempel på kombinationen mellan de två världarna är Dalai Lama som både är en världslig politisk ledare och en manifestation av medkänslans Boddhisattva, Tibets beskyddare.

Tibet är ett mycket mångfacetterad område, som kan förstås och definieras på många olika sätt. Till exempel kan man se Tibet som ett geografiskt område i Asien, som sträcker sig från Himalayabergen i söder till vida ökenområden i norr och till fuktiga och bördiga områden i öst. Man kan även definiera Tibet som ett kulturområde, var den tibetanska kulturen är den gemensamma nämnaren. Man kan även definiera Tibet som ett gemensamt socioekonomiskt område var de största produktionsgrenarna är nomad boskapsskötsel och korn-odlande bondesamhällen. Tibet är även ett religiöst område var den gemensamma religionen är Tantrisk Buddhism. Men den kan även förstås som ett politiskt område som antingen uppgörs av hela det historiska stor-Tibet eller enbart som den autonoma provinsen Tibet, beroende på vems synvinkel man väljer följa (Kapstein 2006 s. 1-2).

I arbetet behandlar jag Tibet som det etniska-Tibet, området var tibetaner traditionellt lever. Området indelas traditionellt i tre olika delar, den västliga delen U-zang, den nord-östra delen Amdo och den syd-östra delen Kham. Jag har enbart vistats i de östliga delarna, Kham och Amdo, och kommer att fokusera på dem i detta arbete.

1.3 Det tibetanska samhället

Det etniska Tibet är ett enormt område och därför är det knappast förvånande att modern forskning påvisat att det inte fanns en enhetlig samhällsorganisation inom hela det tibetanska området, utan mer generella samhällsmönster som kunde uttrycka sig på mycket olika sätt, från område till område (Kapstein 2006 s. 175). Men för att vara ett mycket stort geografiskt område är det ett under hur enhetlig samhället och kulturen är och har varit i Tibet, kulturen förändrar sig enbart marginellt från område till område. Många forskare förundrar sig över att tibetanerna som ett så fåtaligt folk kunnat skapa en globalt viktig kultur (Muuttuva Tibet 2008 s. 25). På 600-800 talet var Tibet en supermakt i Asien, som härskade långt utanför sina egna etniska gränser och tibetanska var nordöstra Asiens *lingua franca* (Schaik 2011 s. 21-41). Den tibetanska kulturen och tibetansk-buddhistiska religionen påverkade många andra omkringliggande folk. Många av folken anammade den tibetanska religionen, t.ex. mongolerna och manchu-folket. Det finns även många olika folk på

den tibetanska platån som har ett annan ursprung och språk än den egentliga tibetanska, men som blivit fullt assimilerade i den tibetanska kulturen.

Enligt vissa uppskattningar finnas det ca 6 miljoner tibetaner i världen. Siffran är bara riktgivande, men det har knappast någonsin funnits fler än vad det finns i dag (Muuttuva Tibet 2008 s. 25; Rong 2011 s. 20-22). Majoriteten av tibetanerna lever inom Kina i de traditionellt etniskt tibetanska områdena, men även i Indien, Nepal, Bhutan och i andra gränsområden finns det relativt stora tibetanska populationer. Enligt vissa uppskattningar är de ca 1 miljon till antal, men olika forskare har återgett mycket varierande tal (Rong 2011 s. 20).

Tibets samhälle har under dess historiska tid varit mycket kontrollerad av den konservativa makten och därför skedde samhällsförändringarna relativt långsamt (Choephel 1978 s. 49, 70). Före 1950-talet styrdes Tibet genom ett feodalsystem som till en hög grad liknade det feodalsystem som fanns i det medeltida England och västra kontinental Europa. De båda systemen kännetecknades av att ett landområde styrdes av landsherrar som stöddes av en genom lagen bunden bondepopulation (Goldstein 2007s. 9-13). I Tibet kunde en lantegendom vara styrd av en aristokratisk familj, en reinkarnerad Lama eller regeringen. Lantegendomen var given av härskaren, som hade rätt att konfiskera lantegendomen och bevilja nya. Oftast gick jordägandet i arv (Goldstein 2007 s. 9-13). I Tibet var jorden den viktigaste produktionsresursen och den grundläggande produktionsenheten var hushållet (Kapstein 2006 s. 176). Det feodallikande samhället i traditionella Tibet var baserat på en institutionaliserad ojämlikhet (Thargyal 2007 s. 19).

På 1950-talet gjorde det kommunistiska Kina intrång i Tibet efter att de förstört Tibets obefintliga arme och motstånd. Efter olyckade samtal och överenskommelser mellan Tibets styre och Kinas ledning och Kinas brytande av överenskommelser steg det tibetanska folket i uppror, vilket resulterade i stora våldsamheter och det slutliga slutet på det traditionella tibetanska samhället. Den tibetanska regeringen flydde till Indien och en stor mängd tibetaner följde efter. Efter dessa händelser började det kinesiska styre snabbt förändra Tibets samhälle enligt den kommunistiska modellen (Schaik 2011 s. 207-38).

Den tibetanska befolkningen indelas traditionellt i nomader och jordbrukare. Men även befolkningen involverad i handel och de religiös-institutionella institutonerna har varit och är stor (Kapstein 2006 s. 11-18). Jordbrukare och boskapsskötsel är än till denna dag de rådande näringsgrenarna i Tibet. Några av de familjer jag observerade levde som kornjordbrukande bönder på landsbygden och några av mina informanter hade levt som nomader när de var barn, men största

delen av mina informanter arbetade som förvärvsarbetare i städer eller byar. Förvärvsarbete är relativt nytt i den tibetanska världen var arbete ganska så långt har cirkulerat runt hushållet.

I dag lever fortsättningsvis ca 2.25 miljoner människor, vilket utgör ca 40 % av det tibetanska folket som nomader, men de blir hela tiden färre. Myndigheterna i Kina reglerar allt mer nomadernas rörelser, djurmängd och betesmarker. Regeringen kräver även att betesmarkerna är inhägnade. Det kommer bara mer och mer begränsningar och detta gör nomadlivet allt hårdare och svårare (nomad-rights.org).

Regeringen har också påbörjat många utvecklingsprojekt för att ”öka högplatåns välmående” genom att bygga fasta reservatliknande bosättningar för nomaderna, vilket orsakat mycket socialt lidande och problem för dem för att de förlorat det enda de kan i livet och förlorat sina möjligheter till leverne. Ända sedan 2003 har regeringen planerat att flytta 50 - 80% av nomaderna till nya områden och de flesta av dem blir förflyttade oberoende om de vill det eller ej (nomadrights.org).

1.4 Buddhismen

Tibetanerna är ett mycket religiöst folk och buddhismen är en naturlig och synlig del av livet. I inget annat buddhistiskt land har det funnits lika många munkar jämfört med befolkningsstorleken som i Tibet. Det har påvisats i undersökningar att det år 1733 fanns 319 270 munkar och åren mellan 1930-40 levde 10-20% av hela den manliga populationen som celibatmunkar. Och år 1951 fanns det ungefär 25 000 kloster i Tibet (Goldstein 2007 s. 13).

Under det kommunistiska styret har Tibets religiösa institutioner blivit mycket svagare. Före 1950-talet fanns det enligt Panchen Lama (2003 s. 28) ca 110 000 munkar i Tibet och av dem flydde ca 10 000 utomlands när kommunistiska befrielsearmen kom till Tibet. Efter att de kommunistiska demokratiska reformerna var över fanns det enbart ca 7 000 munkar och nunnor kvar i klostren, vilket är en minskning på 93 %. Kulturrevolutionen angrep mycket hårt det traditionella tibetanska samhället. Tusentals kloster stängdes och förstördes och många religionslärda hamnade i arbetsläger eller dödades och en del flydde till Indien.

I alla hem finns det utrymme för ett altare och i nästan varje familj finns det seriösa utövare, som kan spendera långa tider uppslukade i buddhistiska utövningar. I många familjer finns det också en eller fler munkar och/eller nunnor. Också många lekmän spenderar en stor del av sin tid i andliga utövningar, speciellt de äldre som ofta ses rulla på bönehjul och reciterande mantror och böner.

Under min vistelse sommaren 2012 i Amdo bekantade jag mig med flera Ngak-pa yogi-hem och kom i nära kontakt med många Ngak-pa eller yogi familjer och deltog i flera ritualer som de utförde. Yoginas familjeliv skiljer sig från en vanlig tibetansk familj genom att en eller fler personer i familjen är seriösa utövar och kan spenderar långa tider om dagen eller säsongvis i religiösa utövningar. De lever ett familjeliv och ett seriöst buddhistiskt utövarliv samtidigt.

Inom den tibetanska buddhismen finns det ett hav av olika sorters ritualer och övningar för varje mänsklig och världslig utmaning och livsskede. Buddhismen är mycket sammankopplad med familjelivet och i nästan varje familj finns det en eller flera munkar. Det är mycket önskat att en eller fler av pojkarna i familjen blir munk och därför föredrar familjer oftast pojkbarn framom flickbarn. Men om en kvinna föds till familjen tas hon lika väl om hand, som ett pojkbarn. Munken i familjen ger bl.a. välsignelser och anseende till familjen och om sonen lär sig ritualer i klostret kan han ta hand om familjens religiösa angelägenheter.

Fastän munkar och nunnor kan leva i kloster mycket långt bortta från sin ursprungliga familj är de ofta i nära kontakt med den. På högtider kan de resa hem för att fira med familjen eller om familjen behöver extra arbetskraft kan de resa hem för att hjälpa familjen. Vissa munkar vars familj bor nära klostret kan leva hemma och resa till klostret då när det finns undervisning eller då när de måste göra något i klostret, t.ex. recitera i en ceremoni.

I varje familj jag besökt har det funnits ett altare och/eller ett rum ägnat enbart till buddhismen. Varje dag byts vattnet som offras till buddhorna ut till färskt vatten och ljusen brinner ofta oavbrutet på altarna. I Amdo har också nästan varje familj en rök- offrings ”ugn” på gården. Där bränner de enkivistar, tsampa, socker och alkohol för att göra goda handlingar, hämta välsignelser, rena personer och omgivning och för att förgöra familjens hinder. Att göra eller samla meriter är en av buddhismen viktigaste metoder till upplysning. Det är då man samlar meriter som man praktiskt utövar buddhism och det är något alla kan göra. Genom att samla meriter, alltså goda gärningar, kan man förbättra sin karma och återfödelse. Speciellt äldre individer i familjen utövar flitigt, kanske för att de är mest medvetna om den närmande döden. Vissa reciterar mantror, böner och gör andra reli-

giösa handlingar hela dagen, från tidig morgon till sen kväll. Många gör även långa tunga pilgrimsfärder till heliga ställen.

Förutom att familjen är starkt religions- och moralladdad är den också starkt politiskt laddad. Bl.a. i Finland har familjen varit objekt för många politiska diskussioner och tvister. Det har förts politiska diskussioner om homosexuella pars rätt att adoptera barn, abort, jämställdhetsdiskussioner osv. (Saarinen & Jokinen 2004 s. 96).

1.5 Det tibetanska giftermålet

Äktenskap är ett juridiskt och socialt kontrollerad förening, vanligtvis mellan en man och en kvinna. Giftermålet regleras bland annat av lagar, regler, seder, religiösa övertygelser och attityder som existerar inom den kultur äktenskapet ingår i. Giftermålet föreskriver rättigheter och skyldigheter parterna emellan och överför status till sin avkomma (Britannica 2009). Det tibetanska giftermålet jag behandlar nedan är ett kontrakt mellan två eller fler individer. Kontraktet är enbart kulturellt bundet, inte lagligt. Om ett heterosexuellt par i Kina vill ingå ett officiellt äktenskap kan de registrera sig i ett äktenskapsregister, som upprätthålls av staten.

Familjen som är samhällets grundläggande enhet kan bildas genom flera olika former av äktenskap. Genom att studera giftermål och familjebildning kan man urskilja de grundläggande formerna av nätverksbildning som finns i ett samhälle samt social stratifiering och rörlighet inom samhället. Även de normer och värderingar ett samhälle har kan undersökas genom att forska i de olika formerna av val av maka som finns i ett samhälle (Rong 2011 s. 241).

Giftermål är en väsentlig del av familjelivet. En tid ansåg man här i väst att utan giftermål finns det inte familj, men så stränga syner uppehåller endast få mera idag. I Tibet som ett buddhistsikt land har giftermålet aldrig varit så viktigt, till exempel i Tehravada buddhismen, som dominerar i sydöstra Asien, finns det ingen religiös ceremoni för giftermålet (Therborn 2004 s. 134). Inte heller i Tibet verkar det finnas en ceremoni som enbart skulle vara ägnad giftermålet (Skorupski & Cech 1984 s. 1).

Det tibetanska samhället har säkert en av världens största variationer på olika former av giftermål (Aziz 1978 s. 134). Bland annat har det funnits och finns än idag i många tibetanska områden flera olika former av polygami. Några exempel på former av polygami som existerat i Tibet är: polygyni var flera kvinnor är gifta med en man, polyandri var en kvinna är gift med flera män och polyandrogyni som innebär gruppgiftermål. De otaliga formerna av giftermål ger ibland en bild för utomstående att det är accepterat bland tibetaner att ha sexuella relationer hur som helst, men så är inte fallet. Giftermålen är och var strikt begränsade. Sexuella relationer utanför giftermålet ses inte med goda ögon (Kapstein 2006 s. 195). Till exempel är det enligt tibetansk tradition och buddhistisk lag inte tillåtet med giftermål mellan nära släktingar. Det sägs att mellanrummet mellan släktskapet måste vara åtminstone sju generationer långt för ett gott giftermål. Om det inte är det anses det att avkomman kan bli dålig. Det sägs att barnen som föds ur nära släktförhållanden beter sig dåligt, strider mycket, är lata, har en dålig hälsa och har dåligt utseende (Choephel 1983 s. 14).

I boken *Tibetan frontier families* (1978 s. 138-139) beskriver Barbara Aziz sex olika former av polygami som utövas i Dingri området i sydöstra-Tibet. Men alla former av giftermål var inte utövade lika frekvent i alla delar av Tibet. Till exempel anser vissa forskare att polyandri varit utbredd bland nomad befolkningen medan andra har tvekat att det överhuvudtaget har praktiserats bland nomaderna. En del av världens alla olika former av månggifte har enbart existerat i Tibet (Thargyal 2007 s. 143).

Det har spekulerats i att några av polygamins funktioner i Tibet var att hålla familjens lantegendom intakt inom en familj. Om flera familjemedlemmar gifte sig gemensamt uppdelades inte odlingsmarken mellan familjemedlemmarna. Till exempel när flera bröder gifte sig och fick barn med bara en kvinna hölls jordbruket inom familjen. Polygamin försäkrade även jordbrukets arbetskraft. I och med det gemensamma hushållet var flera människor tillsammans ansvariga att ta hand om det gemensamma jordbruket. En annan orsak för att polygamin var viktig för de karga jordbrukarsamhällena i Tibet var demografisk. I ett land som Tibet där det finns knappa resurser på grund av relativt lite odlingsbar mark måste befolkningsökningen hållas minimal och stabil, så att resurserna räcker till för alla (Stockard 2002 s. 83).

I befolkningstillväxt kontrollerande Kina får tibetanska nomadkvinnorna föda tre barn medan tibetanska jordbrukarkvinnor får föda två. Men i de avlägsna områden följs det mycket löst hur många barn en kvinna föder (Muuttuva Tibet 2008, 115). I många områden jag rört mig i har det inte varit ovanligt med kvinnor som fött upp till tio barn. Familjeplaneringslagen, som styr hur många barn en

kvinna i Kina får föda, har även framkommit på grund av en begränsad mängd resurser och en kontroll att resurserna räcker till alla.

Fastän polygami numera är förbjudet i lag i Kina fortsätter den att existera inom vissa avlägsna jordbrukarsamhällen i Tibet. Även denna dag utövas det till exempel bland Nyingba folket i Nepal, som vandrade ut ur Tibet till Nepal på 1600-talet (Stockard 2002 s. 83). Även om polygami också är förbjuden i Finland och i väst anses den västerländska parrelationen inte vara äkta monogam. I väst slutar en stor del av äktenskapen i skilsmässa och omgifte, vilket gör att den västerländska monogamin istället borde kallas för *seriell monogami*. I seriell monogami lever individerna i flera parrelationer efter varandra men inte samtidigt. Det anses även att det västerländska äktenskapet inte kan kallas monogam för att i majoriten av parförhållandena har en i relationen haft utomäktenskapliga sexuella relationer en eller flera gånger (Giddens 2007 s. 199-200).

Det finns en intressant tradition av adoption i Tibet. Om ett par i Tibet inte får barn kan de adoptera en person till deras hushåll för att hjälpa till med vardagssysslor och arbete. Då blir barnet eller den adopterade personen, som faktiskt ofta är vuxen, en fullständig del av familjen samtidigt som han/hon ofta fortsätter hålla nära kontakt med sin ursprungliga familj. Om det barnlösa paret/familjen inte får någon att hjälpa dem med arbetet kan livet bli mycket tungt för dem och deras framtid och ålderdom är osäker. I dessa fall är adoptionen inte en lagligt bunden adoption, utan ett kontrakt mellan den adopterade individen, hans/hennes förälder eller föräldrar och de som adopterar personen. I den nya familjens för den adopterade till exempel mat, kläder, hushåll och pengar, vilket i många fall gör den adopterades liv lättare.

En av de familjer jag besökte under min vistelse i Amdo hade inte fått egna barn så de adopterade en son till sin familj. När sonen sedan vuxit upp ville han inte längre stanna med familjen och flyttade bort för att påbörja en egen familj. Senare blev sonens dotter, som då var i sena tonåren, adopterad av sonens adoptivföräldrar för att hjälpa dem att ta hand om hemmet.

Barn som inte blivit fostrade hos den biologiska mamman, utan av andra familjemedlemmar har jag några gånger påträffat under mina vistelser i Tibet. Dessa kvinnor har ofta fått barn i en ung ålder och ur ett sporadiskt förhållande. I dessa fall har den biologiska mamman inte haft möjlighet att ta hand om barnet eller barnen på grund av hennes osäkra livsförhållanden, till exempel den unga åldern. Det är oftast barnets mor-eller farföräldrar, som då fostrar barnet. I dessa fall blir de barnets föräldrar och barnet kallar dem för mamma och pappa, fastän det är vanligt att barnet kallar dem så, utan att han blivit fostrad av dem. Barnet uppehåller nära kontakter till sin biologiska moder, men

återvänder inte till henne, fastän hon skulle ha möjlighet att ta hand om barnet.

Det är lättare för en nomadkvinna att ta skilsmässa än för en jordbrukarkvinna. Nomadkvinnan kan antingen ta sin egendom, som hon hämtat med sig efter giftermålet eller så kan hon och mannen dela boskapsdjuren på hälften. I jordbrukarsamhällen där mannen äger all jordegendom är det mycket svårare och modigare av kvinnan att lämna mannen på grund av att hon blir utan möjlighet till leverne (Muuttuva Tibet 2008, 111).

Det tibetanska giftermålet var under en lång tid sällan motiverat av kärlek mellan parterna. Faktum är att de flesta kulturer i världen inte tror som vi gör på den romantiska kärleken som grund för ett parförhållande. Men man måste dock komma ihåg att denna typ av syn på giftermålet inte alltid existerat i väst. I väst var det under medeltiden och flera decennier framöver en norm att män och kvinnor gifte sig av andra orsaker än kärlek. En nära relation och kärlek till partnern utvecklades efter att äktenskapet ingåtts, inte före. Det var inte förrän i slutet på 1700-talet som idealen om romantisk kärlek började sprida sig i och med att romanen som litterär genre spred sig. På grund av dessa orsaker kan man därför inte betrakta romantisk kärlek som en naturlig del av människans livsvillkor. Den har formats utifrån generella sociala och historiska faktorer och även till denna dag finns det ordnade giftermål i de flesta kulturerna i världen (Giddens 2007 s. 193-94).

Sexuallivet tenderar att vara relativt fritt i Tibet. Till exempel i vissa områden i det rurala Tibet utövas det något som kallas för nattliga besök, som betyder att unga män besöker flickor på natten, som de sällskapar med eller som de skulle vilja ha sex med. Möjligtvis förstärker detta möjligheten till ett fritt giftermål, mellan mannen och kvinnan, för att de två senare kan ingå ett verkligt giftermål med båda föräldrarnas godkännande. De nattliga besöken är därför en viktig del av de ungas liv då de söker en passlig partner. Om föräldrarna inte godkänner den möjliga partnern kan flickan vänta på en ny man. Det är mest ungdomar mellan 12-30 år gamla som utövar nattliga besök, men även äldre och yngre män kan göra det. Efter att pojkarna och flickorna nått 12 år är det förväntat att de har pojk- eller flickvänner, men barn som inte nått sexuell mognad förväntas inte ha sexuella relationer. De unga tonåringarna är inte ute efter samlag eller sexuella relationer under sina nattliga äventyr. För dem är det mer som lek. De unga flickorna brukar inte delta i spelet eftersom de oftast sover tillsammans med sina föräldrar. När de nått en tillräckligt hög ålder delar de inte längre säng med sina föräldrar och då har de möjlighet att ta emot nattligt besök. Flickans och pojkens föräldrar vet sällan vem deras barn träffar under natten. Det är även accepterat att gifta människor har hemliga utomäktenskapliga sexuella relationer, till exempel gifta män kan utöva

nattliga besök för att lätta sin utträkning och/eller för att tillfredsställa sina sexuella behov när de är borta från sina fruar (Cowboy 2005).

Ibland leder de nattliga besöken till att kvinnan blir gravid. Kvinnan blir sällan anklagad på grund av graviditeten. Om fadern till barnet tycker om kvinnan kan han frivilligt gifta sig med henne så att de gemensamt kan fostra barnet. De barn som föds utan en fader kan senare när kvinnan gifter sig skapa problem för henne och det faderlösa barnet. Faderlösa och utanför äktenskapet födda barn blir ofta sämre behandlade än de legitima barnen, som föds inom äktenskapet. I många fall kan kvinnan lämna barnen/barnet till hennes föräldrars vård och då blir barnen/barnet uppväxt av sina morföräldrar. Detta kan även ske om kvinnan av någon orsak inte är kapabel att fostra barnet. De barn som föds före giftermålet tas oftast väl hand om av både styvfadern eller styvmodern (Cowboy 2005). Vilda barn ses ofta som vanliga barn i utvecklingsålder. Det finns ett ordspråk i Tibet som säger att om ett barn inte är vilt och olydigt som barn blir de det som vuxen (Muuttuva Tibet 2008 s. 114).

1.6 Jämställdhet i Tibet

Historiskt sätt har de flesta kulturer i världen varit patriarkaliska, eller mansdominerade, och så även Tibet (Britannica 2009). Medan många anser att den tibetanska kulturen är rätt jämställd är det även många som anser att den inte är det. Men faktum är att kvinnornas ställning i det Tibetanska samhället inte varit lika dåliga som i de närliggande kulturerna. Tibetanska kvinnor har genom historien njutit av en del friheter som andra kvinnor i närliggande kulturer inte gjort. Till exempel har tibetanska kvinnors fötter aldrig bundits, som i Kina, de har fått äga saker och att kvinnorna tagit skilsmässa har inte heller varit ovanligt. Tibetanska kvinnor får fritt umgås med män och de kan ha en relativt stor makt. Vissa tibetanska kvinnor är och har varit i höga poster inom samhället (Aziz 1985 s. 25-34). I Tibet har det inte heller existerat mord på flickebarn, som i Kina och Indien (Therborn 2004 s. 123). Nomadkvinnorna är ofta mer självständiga och har en starkare ställning än jordbrukarkvinnor, till exempel får nomadkvinnor ha egendom och den boskap och materia hon tar med sig efter giftermålet förblir hennes (Muuttuva Tibet 2008 s. 111). Men allt detta betyder inte att kvinnor skulle ses som jämlika med män i den tibetanska kulturen. Kvinnornas liv kan klart se

mycket olika ut beroende på den familj de lever i, deras sociala ställning, den lokala kulturen de lever i osv., men den gemensamma nämnaren är att deras liv ofta är hårdare och tyngre än männens (Aziz 1985, 25-34). Livet som kvinna är ofta mycket hårt, speciellt på landsbygden. I agrara samhällen kan man inte ta paus från arbetet under moderskapet (Muutoksen sosiologia 1998, 71).

Några möjliga orsaker till att kvinnor och män inte är jämställda i Tibet är att mannens arbete utanför familjen ofta anses viktigare än kvinnans arbete i hemmet (Muuttuva Tibet 2008, 115). I de flesta asiatiska kulturerna uppskattas kvinnor inte heller lika mycket som männen inom den religiösa världen. Bland annat finns det mycket få berömda kvinnliga Lamor (Aziz 1985 s. 25-34). Nunnor är generellt sagt inte lika uppskattade som munkar. Nunnornas liv anses vara tyngre och svårare än munkarnas. Kvinnornas motiv till att bli nunnor anses ofta ha en annan än en ren religiös grund. Nunnorna har även färre möjligheter till högre utbildning inom klosterväsendet, delvis för att de nunnekloster som finns är mindre och färre jämfört med munk-klostren (Muuttuva Tibet 2008 s. 122).

En annan orsak kan vara att barnfödande och andra kvinnliga reproduktionsprocesser, såsom menstruation ses som smutsiga och förorenande. Det sägs att en kvinna under hennes menstruation inte skall komma i fysisk kontakt med en man, speciellt inte med en munk, och inte gå till tempel eller andra heliga platser. Om hon gör det blir munkarna orena och det är mycket syndigt för kvinnan. Det finns även andra religiösa ställen och tillfällen kvinnan inte är välkommen till pga. hennes nedsmutsade natur. Kvinnan anses också vara mer mentalt ostabil än män. Ett av de tibetanska orden för kvinna är skye-dman, som ordagrant betyder lägre födsel. Detta ord tyder på kvinnornas historiska och nutida ställning i Tibet (Karma 1999 s. 160; Choephel 1983 s. 12; Muuttuva Tibet 2008 s. 120).

Kvinnans liv är ofta bundet till hemmet och det arbete som görs i det. I nästan alla kulturer, både i Finland och i Tibet, kopplas familj och omsorg ofta ihop med kvinnlighet (Saarinen & Jokinen 2004 s. 97). I Tibet är vårdande av barn kvinnornas uppgift och moderskapet är det som kontrollerar kvinnornas liv mest. Kvinnan är mycket bunden till barnen hon föder och är den viktigaste personen i barnens liv. I många avlägsna områden i Tibet kan kvinnorna inte välja när de får barn och hur många de får.

Allt sedan folkrepubliken Kina grundades har kvinnornas jämställdhet inom Kina delvis garanterats genom lagstiftning. När folkrepubliken grundades lovade de kommunistiska ledarna kvinnorna jämlikhet med männen inom områden såsom lön, politik, ekonomi, kultur och familjeliv. Men i

praktiken har det inte skett enorma förändringar. Regimen har inte uppfyllt de stora förändringarna de lovat, men trots det har kvinnornas ställning klart förbättrats i det moderna Kina och fortsätter att göra det, fastän det än idag finns en stark fördelning i könsroller i det kinesiska samhället (Houtari & Seppälä 1999 s. 166).

1.7 Tibets utveckling ur ett socioekonomiskt perspektiv

Utvecklingen i de Tibetanska områdena i västra i Kina har varit lägre än i resten av Kina. De provinser som har hängt mest efter i BNP utvecklingen är Qinghai, Gansu, Ningxia och TAR, eller Tibets Autonoma Region. I dessa områden lever ca tre-fjärdedelar av alla tibetaner. I Qinghai, Ningxia och Gansu finns det också en stor muslimsk population. Till exempel i TAR, som har en tibetansk majoritet, lever ännu ca 85 % av befolkningen på landsbygden och utbildningsmöjligheterna är färre än i resten av landet. På grund av den låga utbildningsnivån är största delen av den kompetenta arbetskraften inhämtad från andra områden. Den kunniga arbetskraften flyttarna oftast bort från området så fort kontraktet tagit slut. De lockas till Tibet på grund av den stora mängd arbete som finns där och som inte kan utföras av de lokala på grund av deras svaga nivå av kunnande (Fischer 2005 s. 16-17).

Den kinesiska staten har länge visat positiv utveckling inom många tibetanska områden, till exempel i befolkningstillväxt och urbanisering, men detta är inget exceptionellt för att detta har varit trenden i alla utvecklingsländer. Till exempel har de Kinesiska tidningarna under en lång tid markerat den tvåfaldiga ökningen i den förväntade livslängden i Tibet till 64 år 2000, som ett bevis på att regeringens politik har varit framgångsrik. Men detta var en allmän trend i de flesta utvecklingsländer, som tillsammans i genomsnitt kom upp i den förväntade livslängden till 65 år, år 1998 (Fischer 2005 s. 4).

Det finns stora skillnader mellan landsbygdens och städernas ekonomiska välfärd i Kina. Till exempel är den tibetanska landsbygdsbefolkningens inkomster märkvärdigt lägre jämfört med andra landsbygdsområden i Kina medan de tibetanska stadsborna i genomsnitt har relativt höga inkomster jämfört med andra städer i Kina. Detta orsakar en besynnerligt stor klyfta gällande inkomst och

levnadsstandard i Tibet. De stora klyftorna mellan landsbygd och städer beror delvis på att alla regeringens ämbetsmän, som lyfter höga löner lever i städerna. Det lever även en stor grupp arbetsimmigranter i städerna, som lyfter relativt högre löner än den tibetanska landsbygdsbefolkningen (Muuttuva Tibet 2008 s. 143-147). Men de stora skillnaderna mellan städer och landsbygd kan inte enbart förklara de tibetanska områdenas sämre ställning inom Kina. Marginaliseringen av den tibetanska minoriteten är det största hotet tibetanerna mött sedan kulturrevolutionen (Fischer 2005 s. 1).

Men även om Tibet står framför stora utmaningar har det skett många positiva förändringar i de tibetanska områdena. Nuförtiden är till exempel grundskolan gratis i hela Kina, vilket möjliggjort att en stor del av de tibetanska barnen kan gå i skola. Men det finns en del problem med skolorna i de tibetanska områdena. Till exempel har många avlägsna områden ingen skola alls, i många skolor är bildningsspråket enbart kinesiska och i vissa lärs det enbart ut en låg nivå av tibetanska. Det finns också en mycket snäv mängd studieämnen som lärs ut på tibetanska i högskolorna, vilket är en delorsak till att mycket få tibetaner fortsätter studera efter grundskolan. Många familjer vill inte heller skicka sina barn till skolan för att deras hjälp behövs i hemmet, till exempel med boskapsskötsel. En del nomadföräldrar säger att barnen kan förlora den karaktär som behövs för det hårda nomadlivet. De är även rädda för att deras barn tappat intresset för nomadlivet efter skolgången (Muuttuva Tibet 2008 s. 116-117).

Den låga nivån av utbildning bland tibetanerna är en mycket stor utmaning som Tibetanerna och myndigheterna måste bekämpa för att marginaliseringen i samhället inte skulle växa. År 2005 gick enbart 42,3 % av tibetanerna i grundskola, men det kan vara bra att veta att år 1990 var det under 20 %. Efter grundskolan sjunker statistiken drastiskt. Enbart 8,4 % hade genomgått högstadiet och 2,1 % av tibetanerna hade avklarat gymnasiet, i hela Kina är siffrorna 38,3 % och 12,4 % (Muuttuva Tibet 2008 s. 150).

2 TEORIER SOM BERÖR FAMILJEN

I detta kapitel presenterar jag de olika teorierna jag valt att använda i arbetet. Jag presenterar bland annat olika sätt eller möjligheter att definiera familjen på, men koncentrerar mig på den funktionella synen och definitionen av familjen. Jag behandlar även teorier som berör generella skillnader mellan öst och västs syn på familjen och deras olika preferenser av familjemodeller, som jag delat in i kärn-och utvidgad familjemodell. Andra teorier som tas upp är bland annat köns-och familjeroller och teorier om modernisering.

2.1 Den funktionella familjen

Jag har valt en funktionell definition av familjen som grund för mitt arbete. Funktionella familjedefinitioner som betonar ekonomiskt och emotionellt stöd och fysisk vård har bland annat används inom socialarbetaryrket för att undkomma potentiella problem, till exempel att utstötta personer vill ha samma stöd eller rättigheter som övriga familjemedlemmar. Vårdnadstvister om barn och rätter till olika tjänster kan vara mycket bundna till frågan om någon anses vara familjemedlem eller inte. (Cheal 2006 s. 8)

Nuförtiden finns det många personer som lever i relationer som inte kan definieras med kärnfamiljemodellen. De personer som lever i sådana förhållanden vill allt mer bli accepterade och ses som familj både allmänt och i lagen. Flexibla familjedefinitioner som betonar funktionalistiska familjerelationer mellan personer är ofta upplyfta av individer som känner sig utstötta från de positiva aspekterna som finns i att vara medlem i en familj. (Cheal 2006 s. 8)

Men om den funktionella synen på familjen är allt mer tilltalande för andra är den allt mer avvisad av andra. De som vill hålla kvar de traditionella betydelserna och speciellt de religiösa betydelserna av familjelivet vill bevara den kärnfamiljcentrerade familjesynen. Även en del sociologer motsätter sig den funktionella familjesynen. De anser att den funktionella definitionen är en lite föråldrad syn på familjen och att alla familjer inte fungerar väl. De kritiserar den funktionella teorin även för att

den betonar allt för mycket de positiva sidorna av familjen. När man talar om de goda funktionella relationerna mellan familjemedlemmarna måste man vara medveten om att de lätt kan förändras till dysfunktionella relationer. En stark kärlekskänsla kan förändras till ett starkt hat och våld i familjen. Familjen är en kontext av kärlek och omvårdnad, men den är även en kontext av hat, våld och mord (Cheal 2006 s. 8).

Det funktionalistiska synsättet har även på senare tider blivit kritiserat för att den enbart förklarar familjens funktion utan att veta vad dess medlemmar gör och med vem. Många forskare som stöder den funktionalistiska synen har svarat kritiken genom att allt mer börjat förklara interaktion och ekonomisk transaktion mellan familjemedlemmarna inom familjen och i samhället (Cheal 2002 s. 12).

Denna studie ser familjen som en positiv samhällsinstitution och utgår från solidaritetsparadigmets synvinkel, som ser på familjen som en gemenskap, samhörighet och en växelverkan mellan personer. Solidaritetsparadigmet kan ses som en motpol till det problemcentrerade paradigmet, som är mer intresserad av de relationella problemen som finns mellan olika familjemedlemmar (Sevón 2002 s. 18).

Parsons som anses vara funktionalismens fader beskriver fyra grundläggande funktionskrav, eller funktionella imperativ som varje enskilt system måste uppfylla för att överleva som system. Den första är adaption, eller krav på anpassning. Systemet måste externt kunna anpassa sig enligt resurserna och kunna fördela resurserna internt. Denna funktion har att göra med ekonomi, hushållning osv. Det andra funktionskravet är krav på måluppfyllelse. Systemet måste ha ett eller flera mål och kunna prioritera mellan målen och uppbåda och inrikta sina resurser efter dem. Med andra ord måste systemet ha en politik. Det tredje imperativet är krav på integration. Systemets alla bitar måste integreras och en minsta gemensam nämnare måste befästas när det gäller sammanhållning och en gemensam riktning. Det sista imperativet är krav på strukturbevarande. Systemet skall ha en stadig normativ ordning genom vilken normerna och värderingarna upprätthålles och bevaras och de eventuella inre spänningarna åtgärdas (Moe 1994 s. 74-75). Några av funktionskraven kan uttrycka sig i familjen till exempel genom reproduktion, bevarande, socialisation och tillskrivandet av status (Mendoza & Napoli 1990 s. 221).

De fyra olika funktionerna kan ses som ett undersystem inom en och samma struktur, men förhållandet mellan funktionerna är inte likartade. Beroende på från vilken synvinkel man ser på funktionskraven ter sig någon av dem mer viktig än de andra. Till exempel om man ser på funktionskra-

ven utifrån ett kontroll-eller integrationsperspektiv kommer värderingarna högre upp i hierarkin, värden styr normer som i sin tur styr mål medan anpassningen styr målen. Men om man ser på funktionskraven från ett dynamiskt perspektiv blir det omvänt, de tillgängliga resurserna styr målen som i sin tur styr normer medan de igen styr den värdemässiga specificeringen (Moe 1994 s. 75).

Oberoende om det är frågan om stora organisationer eller mindre grupper måste dessa funktioner uppfyllas. Mekanismerna fungerar på samma sätt i olika system och de reproduceras gång på gång. Familjen kan ses som en typisk institution för systembevarande, eller socialisation, och även i familjen måste alla fyra funktionskrav tillfredsställas. Alla familjemedlemmarna måste ställa upp mål, hushålla med resurserna, specificera värderingarna och praktisera normer (Moe 1994 s. 75-76).

Man kan lätt se ett föråldrat könsrollstänkande i mycket av det Parsons berättar om familjen, till exempel ser han fadersrollen som instrumentell, medan modersrollen i motsvarande grad är expressiv. Men man måste komma ihåg att det är den funktionella sidan som är den viktiga. Det handlar mest om funktioner som måste uppfyllas (Moe 1993 s. 76-77).

2.2 Familjens funktion

I och med att vi genom tiden fått mer och mer komplexa familjestrukturer har det också utvecklats bredare definitioner av familjen, vilket hjälpt oss att få en bättre bild på vad det är som familjen egentligen gör (Cheal 2002 s. 6-7). Den funktionalistiska definitionen försöker besvara vad familjen som enhet egentligen gör, och försöker finna en viss universell struktur vars uppgift är att fylla vissa krav (Saarinen & Jokinen 2004 s. 94).

Fastän definitionen av familjen förändrar sig snabbt sägs det enligt den funktionalistiska definitionen att det finns en gemensam kärna i alla familjers funktion. Med kärnan menar man vissa fundamentala familjefunktioner, såsom att dela resurser, omsorg, ansvar och skyldigheter. På grund av detta har många av den moderna tidens sociologer, socialarbetare osv. börjat lägga allt mindre vikt på familjens struktur och allt mer vikt på familjens funktion (Cheal 2002 s. 6-7).

En väl fungerande familj kan uppfylla många viktiga funktioner för dess medlemmar. Bland annat ger den en emotionell och psykologisk säkerhet, som uttrycks genom kärlek, värme och samhörighet som bildas mellan gifta par och mellan föräldrar och barn. Familjen uppfyller också en viktig social- och politisk funktion genom att institutionalisera förökning och ge regler för sexuellt beteende. Familjen uppfyller även andra viktiga samhälleliga funktioner såsom att ta hand om barnens uppväxt och socialisation och andra humanitära funktioner, till exempel att ta hand om de sjuka eller funktionshindrade familjemedlemmarna (Britannica 2009). Familjen är även mycket viktig för dess medlemmars identitetutveckling, speciellt barnens. Det är familjens speciella uppgift att ge uttryck för sådan växelverkan där jaget formas på ett socialt sätt (Saaristo & Jokinen 2004 s. 92).

En av familjens viktigaste funktioner är att ge omsorg till sina medlemmar. Familjens omsorgsmässiga ansvar för sina medlemmar har varit ett mycket debatterat ämne ända sedan 1900-talet i Finland och i övriga västvärlden. Debatten om omsorgsansvar som pågår mellan familjen och samhället handlar kortfattat om vems uppgift det är att ta hand om barn och äldre. Samma debatt förs också mellan olika generationer inom familjen (Sevón & Notko 2008 s. 14-17).

Att ge omsorg till sina medlemmar är bara en av familjens möjliga goda funktioner, vilket kan exemplifieras genom resultaten från en longitudinell studie som följde människors liv i 90 år i USA. Enligt forskningsresultaten är människans lycka inte bunden till den samhällsklass man kommer från eller lever i eller hur hög ens IQ är, utan de faktorer som påverkar mest människans lycka är goda människorelationer. 93 % av de personer som ansågs mest lyckliga i studien hade alla en nära kontakt med sin broder eller syster (Romberg 2011 s. 65-75).

En stadig människorelation under medelåldern visade sig ha en långvarig och positiv effekt på människans förväntade livslängd, men även utbildning visade sig förlänga livslängden. Hög kolesterolnivå, kronisk stress eller psykosomatiska störningar hade ingen märkbar påverkan på dödligheten eller hälsan för de äldre i studien. Inte heller ett svårt temperament, genetiska faktorer eller den tidiga döden av ens föräldrar hade en märkbar negativ effekt på livslängden. Ett av de viktigaste resultaten i studien var att inte heller en svår barndom behöver ha en förstörande effekt på individens liv. Människan har en förmåga att förändra händelser och minnen på ett otroligt sätt. Alla är sist och slutligen "sin egen lyckas smed". Studiens *forte* var slutsatsen att den viktigaste faktorn för människan för att nå lycka i sitt liv är att ha en förmåga att älska och att bli älskad. Lycka är lika med kärlek (Romberg 2011 s. 65-75).

2.3 Vad är familj?

Familjen är ett mycket komplext och svårdefinierat fenomen av vilken det inte finns någon entydig begreppsförklaring på. På grund av att det inte finns någon entydig definition på familjen är vissa forskare av den åsikten att det är nästan omöjligt att definiera den och att det därför är onödigt att försöka göra det (Cheal 2002 s. 11). En av orsakerna att det är så svårt att definiera familjen är att vi har förflyttat oss från en familjemodell till en mångfald av olika familjemodeller (Muutoksen sosiologia 1998 s. 63). Idag finns det massor av olika definitioner på familjen, såsom strukturella-, funktionella- och social-konstruktionistiska definitioner. Definitionen på familjen måste vara tillräckligt bred, så att den täcker så många avvikelser som möjligt. Den får inte heller vara statisk. Familjen är i konstant förändring och då måste definitionen också vara föränderlig eller flexibel, så att den täcker alla förändringar. När man definierar familjen kan man inte ifrånsä de subjektiva aspekterna som berör familjen. Alla individer har en bild av vad familjen är och därför måste man när man definierar och undersöker familjen både beakta den subjektiva samt den objektiva synen på familjen (Jallinoja 1985 s. 7).

Det kan vara intressant att veta att en del definierar och ser på familjen som en miniatyrmodell av samhället i stort. Om familjen ses som en miniatyrmodell av samhället kan man istället för att studera hela samhället enbart studera familjen (Saarinen & Jokinen 2004 s. 97). Familjen kan anses vara alla samhällens viktigaste beståndsdel (Mendoza & Napoli 1990 s. 220). Personen är en social produkt och samhället är uppbyggt av individer (Eriksen 1995 s. 63).

2.4 Familjen i väst och öst, och skillnaden mellan dem

Att födas in i en viss familj och kultur betyder oftast att man tillhör en viss grupp, som sätter individen in i ett nätverk av ansvar och samspel, som individen lever i livet ut (Keesing & Strathern 1998 s. 174). På grund av detta förändras sig begreppet familj genom tid och kultur. Den förändras beroende på i vilken kultur och social omgivning de personer som lever, talar och tänker om familjen är i. Men även i de mest homogena kulturerna måste familjer leva och bilda sin tillvaro

inom ramen av olika omständigheter, vilket gör att familjerna löser familjefrågan på olika sätt. Familjedefinitionen är även bunden till den tidsperiod kulturen är i (Cheal 2002 s. 4, 19). Till exempel i väst har familjen och familjelivet genomgått snabba och stora förändringar i den moderna tiden. Till exempel har skilsmässor och äktenskap blivit vanligare, och antalet ensamförsörjare och nya familjemodeller har ökat (Saaristo & Jokinen 2002 s. 95-96).

De största skillnaderna mellan familjerna i öst och väst verkar finnas enligt Cheal (2002 s. 23-24) på fem olika plan. 1. Det finns olika ideal om familjestrukturen. 2. Det finns olika preferenser i autonomin och beroendskapet mellan familjemedlemmar. 3. Det finns olika förväntningar på de ekonomiska transaktionerna mellan individer inom familjen och mellan familjen och andra familjer i samhället. 4. Det finns olika antaganden om de olika roller som män och kvinnor har i familjen, speciellt det som berör arbetande. 5. Det finns olika förväntningar på kvaliteten av interaktion mellan familjemedlemmar, beroende på om vikten är på att vara i överensstämmelse med allmänheten eller på den emotionella belåtenheten i relationen.

Den österländska familjesynen anses vara mer familistisk. Den betonar familjens ihophållande och sambanden mellan familjemedlemmarna (Muutoksen sosiologia 1998 s. 64), medan den västerländska familjemodellen betonar autonomi och intimitet. Med autonomi menas en personlig autonomi, som möjliggör att personen själv väljer hur han/hon lever sitt liv, till exempel genom att själv välja vem han/hon gifter sig med. Prioriteringen på det intima i det västerländska parförhållandet uttrycks genom en vilja att spendera tid med den andra (Cheal 2002 s. 20-21).

Den rådande individualistiska familjesynen i väst betyder inte att familjen skulle ha tappat styrka eller att familjen skulle ha blivit mindre populär. Till exempel i Finland år 1996 var 80 procent av alla finländare av den åsikten att familjen är mycket viktig för dem (Muutoksen sosiologia 1998 s. 63). Individualismen är orsaken till en av de största skillnaderna mellan den västerländska och österländska kulturen. Den österländska kulturen anses överlag vara mer gruppcentrerad än den västerländska (Cheal 2002 s. 21-22).

Kanske den mest synliga skillnaden mellan den österländska och den västerländska familjen är familjens struktur och därmed familjens storlek, som är beroende av strukturen. Familjer i väst lever mer vanligt i små familjer, oftast kärnfamiljer, medan familjer i öst föredrar större utvidgade familjeformer. Vår finländska uppfattning om familjen har en nordeuropeisk kristen grund, som varit och är än tills idag starkt kärnfamiljcentrerad (Cheal 2002, s.5-6, 24).

2.5 Familjerelationer

Familjerelationer är i grund och botten ett samspel mellan familjemedlemmar. Man kan säga att det finns tre grundläggande relationer inom familjen, nämligen mamma-pappa, förälder-barn och syskonrelationer (Mendoza & Napoli 1990 s. 222). Relationerna påverkar varandra genom familjemedlemmarnas vardagliga sysslor (Cheal 2002, 12). Familjerelationerna påvisar att familjen är mer än summan av dess olika delar. Den består av förhållandet mellan flera olika faktorer såsom individ, kön och ålder samt av de helheter som dessa faktorer tillsammans skapar (Saaristo & Jokinen 2004 s. 96).

En av de mest grundläggande saker som familjemedlemmarna gör är att tala med varandra. De kommunicerar och delar med sig information om deras liv och skapar en gemensam kunskap om familjen och dess medlemmars relationer till varandra. Kommunikation skapar en gemensamhet (Cheal 2002 s. 12).

Att undvika svåra situationer som kan leda till konflikter och negativa känslor mellan familjemedlemmar är ett viktigt särdrag i familjelivet, men dock inte i alla familjer. Om en konflikt inom familjen blir för lång och/eller djup kan vissa medlemmar lämna familjen. Det är därför som ansvarsfördelning mellan olika individer oftast tar i beaktande kvaliteten på förhållandet som individen har till de andra familjemedlemmarna. Det finns ingen orsak att kräva den ena att hjälpa den andra om detta bara leder till fler konflikter och ett försämrande av relationen (Cheal 2002 s. 47).

Familjerelationer är en av människans viktigaste relationer genom hela livet. De är en av de största faktorerna i människans liv som formar oss till den vi är. (Cheal 2002 s. 2). Relationen definieras inte enbart genom kommunikation. Den definieras också på biologiska, sociala, ekonomiska, moraliska och emotionella nivåer. Dessa nivåer påverkar oftast samtidigt på individens relation och förhållning till familjen. Inom en familj växelverkar familjemedlemmarna med varandra genom deras olika sociala ställningar såsom gemål, förälder, barn och syskon. Familjerelationer skiljer sig oftast väsentligt från andra viktiga relationer såsom vänskapsrelationer genom att också innebära skyldigheter, lojalitetsband och ansvar. Familjerelationer är starkt präglade av omsorg, vård och

ansvar, vilka bland annat regleras genom lagar. Familjerelationer har även många kulturella, samhälleliga, sociala och individuella betydelser. (Sevón & Notko 2008 s. 13).

Familjerelationer förändras genom historien och genom individens hela livscykel. Generellt kan man säga att i början av livet präglas familjerelationen av förhållandet förälder-barn. Men medan barnet växer tar han hela tiden mer och mer distans från sina föräldrar tills hon/han flyttar hemifrån och kanske bildar en egen kärnfamilj. En individ kan leva många familjerelationer samtidigt, till exempel mamma, dotter, fru och änka. (Sevón & Notko 2008 s. 13)

Relationen mellan föräldrar och barn, som kan ses som kärnan i familjen, är en relation vars uppgifter är socialisation och omsorg. I varje mänsklig gemenskap måste de nyfödda barnen vårdas och socialiseras till kulturen och samhället. Familjens viktigaste uppgifter kan anses vara fortplantning och socialisering av barnen till kulturen och samhället. Dessa uppgifter uppfylls lättast i små grupper, såsom familjen (Britannica 2009; Saaristo & Jokinen 2004 s. 92, 94; Mendoza & Napoli 1990 s. 220).

2.6 Familjemodeller

Största delen av alla människor har under sin livstid två familjer; den familjen de är födda i och den familjen de senare skapar genom giftermål och vård av barn. Hur man länkar sin ursprungsfamilj med den fortplantade familjen, eller skapade familjen, kan se mycket olika ut från individ till individ (Mendoza & Napoli 1990 s. 220). Nedan presenterar jag två olika familjemodeller, nämligen kärnfamiljemodellen och den utvidgade familjemodellen. Individen kan vara född i en kärnfamilj, men senare skapa en utvidgad familj och vise versa.

2.7 Kärnfamiljen

Kärnfamiljen är den mest allmänna familjeformen i Finland och i väst. Den blev faktiskt så utbredd och allmänt accepterad att den ansågs under en tid vara den enda rätta definitionen av familjen. I synnerhet i mitten av 1900-talet började man se familjen som ett lagligt gift par med gemensamma barn. Man drog alltså likhetstecken mellan familjen och kärnfamiljen. Ofta ansåg man även att familjen var lika med hushållet (Saaristo & Jokinen 2004 s. 93). Numera anser man att hushållet inte är samma som familj. I ett hushåll kan det bo tillfälliga personer, som enbart delar boning med varandra utan några speciella band till varandra (Britannica 2009).

Än idag definierar Encyclopedia Britannica (2009) familjen i grund och botten som en grupp av människor kopplade till varandra genom giftermål, blod eller adoption. Den anser att en familj för det mesta utgörs av ett par i ett sexuellt förhållande och deras barn, en kärnfamilj. Som simplast är kärnfamiljen uppbyggd av en förälder och av hans/hennes barn, men oftast är det frågan om ett gift heterosexuellt par, som inte är släkt med varandra och deras barn (Britannica 2009). Nuförtiden har denna syn blivit starkt kritiserad på grund av dess styvhet, men speciellt inom den angloamerikanska kulturen har den kärnfamiljcentrerade synen än idag ett starkt fäste (Saaristo & Jokinen 2004 s. 93).

Även i andra delar av västvärlden anser många att kärnfamiljen är den mest grundläggande familjeformen. De flesta människorna i västvärlden anser att ett gift eller samboende parförhållande är kärnan i en familj. Familjens traditionella ekonomiska funktioner som förr ofta var grunden till familjebildning har bytts ut till kärlek och sexuell attraktion, som blivit den moderna grunden för familjebildande (Giddens 2007 s. 194).

Den kristna protestantiska religionen har ofta stött en kärnfamiljcentrerad definition av familjen, men vår värdegrund har förändrat sig mycket på hundra år. Religionen har minskat sitt inflyttande på samhället, och vi har genomgått en process av sekularisering (Cheal 2002 s. 5-6).

2.8 Den utvidgade familjen

Ibland innehåller en familj inte enbart föräldrar och deras ogifta barn, utan även personer såsom gifta barnens gemål, deras barn, och mor-och farföräldrar. Detta kallas då för en utvidgad familj (Britannica 2009). Den utvidgade familjen är alltså en större familjegrupp som innehåller mer än ett par i förhållande. Den innehåller mer än enbart ett föräldrapar och deras barn. Den utvidgade familjen uppbyggs av familjemedlemmar, som är länkade genom familjeförbindelser och utbytande av praktiskt vardagligt stöd. Oftast är de relaterade genom släktskap, men inte alltid (Cheal 2006 s. 155).

I en traditionell utvidgad familjemodell, såsom den tibetanska, uppmuntras individerna att finna alla sina största behov uppfyllda inom familjen och sätta gruppens välmående före sin egen. Denna tanke är oftast starkast på landsbygden, var familjen ofta fungerar som en arbetsenhet och familjen tillsammans strävar att tillfredsställa deras ekonomiska behov. (Cheal 2002 s. 26)

I väst har den individcentrerade synen orsakat en slags ambivalens gentemot familjen och den relationscentrerade synen, som existerar inom familjen. I vårt samhälle vill människor både vara fria individer och höra till en familj (Sevón & Notko 2002 s. 17). Familjen är starkt gruppcentrerad och därför anses den av vissa minska individens frihet. Individen sägs inte få tillräckligt med utrymme och egenmakt i en grupp som är så starkt gruppinriktad. Vissa teoretiker har till och med ansett familjen som ett hot för individen, såsom David Cooper. Han anser att familjen kväver individen och därför skall man sträva till att avsluta familjen som en samhällsinstitution. Människan får inte möjlighet till att bli individ, utan han blir enbart en del av en grupp. Människan lär sig av familjen grupp tillhörigheten redan som barn. Barnet lär sig att han inte är någonting i sig utan bara en del av gruppen, vilket leder till att barnet tappar sin självständighet och barnets självständiga personlighet förstörs. Enligt Cooper är idealet en kommun- eller boendegemenskap som kan förverkliga människans individualitet samt ge en känsla av grupptillhörighet (Jallinoja 1985 s. 18-19). Den utvidgade familjemodellen är nära en form av boendegemenskap och därför kan det anses att Coopers kritik på familjen mest berör kärnfamiljer.

2.9 Familjestrukturen och familjens medlemmar

Familjestrukturen säger oss vem som är medlem i familjen och vad deras relation till varandra är (Cheal 2002 s. 7). I världen finns det en mängd olika familjestrukturer, som kan skilja sig rätt så mycket från familj till familj. Vem som tillhör vår familj är en mycket känsloladdad och en subjektiv fråga. Denna känsla skiljer människor som är emotionellt viktiga för oss ifrån andra människor och definierar familjen för oss. Detta bildar en slags familjegräns, en gräns som skiljer familjen från resten av populationen. Ibland kan denna gräns vara synlig lik ett staket runt ett hus, men ibland är den osynlig, såsom emotionella band till olika människor (Cheal 2002 s. 2-3; Jallinoja 1985 s.7).

Frågan om vem som är en del av familjen förändras ofta snabbt till en fråga om hur vi definierar familjen. För att hur vi väljer att definiera familjen bestämmer hur stor familjegränsen blir och hur många medlemmar den innebär. Till exempel om man väljer att använda sig av en snäv definition, som kanske bara berör släktskap kan familjen bli mycket liten, men om man definierar familjen genom intima känslor kan den bli mycket stor. (Cheal 2002 s. 3-4)

I många delar av världen med en lägre utvecklingsnivå än vår i Finland lever människorna ett kortare liv, vilket påverkar familjestrukturen och familjelivet. I Tibets landsbygd var sjukvården är mycket bristfällig och fattigdomen utbredd lever få länge efter att insjuknat i en allvarlig sjukdom, som kräver medicinskt vård. År 2000 var tibetanska kvinnornas medellivslängd 67.86 och männens 63.98 medan Han-kinesernas medellivslängd för män var 71.46 och för kvinnor 75.33 (Rong 2011 s. 91). I Finland var den år 2000 81 för kvinnor och 74,1 för män (tilastokeskus: www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_sv.html).

2.10 Roller inom familjen

Inom familjen anses det existera mycket typiska roller som står i ett ömsesidig växelverkan med varandra, till exempel mamma-pappa, man-hustru och mamma-barn (Saaristo & Jokinen 2004 s. 92-93). Varje medlem inom familjen har vissa specifika roller som bland annat är kopplade till

medlemmens kön, ålder och status inom familjen. Flera roller är starkt moraliskt laddade. Vi förväntar oss att en viss familjemedlem handlar på ett visst sätt beroende på de normer hon/han hänför sig till genom en viss uppgift eller position. Vissa roller är tillskrivna medan andra är förvärvade. De tillskrivna rollerna är till exempel man eller kvinna och de förvärvade rollerna är roller som vi själva skaffar oss, såsom yrkesroll (Angelöw & Jonsson 1990 s. 33). Till exempel förväntas kvinnan enligt de traditionella tibetanska värden vara ödmjuk, snäll, gästvänlig, omhändertagande, from och fysiskt stark skriver Tiina Hyytiäinen (Muuttuva Tiibet 2008 s. 113).

På grund grund av att familjen förändrar sig hela tiden förändras även individerna inom familjen konstant. Relationerna och växelverkan mellan familjens medlemmar förändras genom hela familjecykeln. Från familjemedlemmens födsel till död går en familjemedlem in och ut från olika familjeroller (Cheal 2002 s. 52-54). En familjemedlem kan även ha många familjeroller samtidigt, såsom man, förälder, farfar osv. Vi tillskriver de olika faserna i människans liv olika roller och vi förväntar oss olika från roll till roll, till exempel förväntar vi oss inte samma från ett barn som av en vuxen.

I varje familj sker det ofta stora förändringar när ett barn föds in i familjen. Familjer som kanske inte tidigare indelat hushållssysslor gör det ofta senast då när ett barn föds. Och då kommer skillnader mellan kvinnor och män tydligare fram. Kvinnan tar ofta den vårdande rollen och stannar hemma med barnet och börjar göra allt mer hemsysslor medan mannen förväntas hämta inkomster till familjen. Mannen hamnar ibland i en rollkonflikt mellan hemmet och jobbet. Nyblivna pappor förväntas samtidigt vara ett emotionellt och praktiskt stöd för kvinnan medan han också förväntas hämta bättre inkomster till familjen. I och med första barnets födsel är det mer sannolikt att män börjar arbeta längre dagar medan kvinnan minskar på sin arbetsbörda. (Cheal 2002 s. 58)

Rollindelningen är viktig för att säkra familjens ekonomi och välbefinnande. Familjen gör en arbetsfördelning så att den kan fungera och uppfylla dess medlemmars behov. En typisk rollindelning är att en/några tar hand om ekonomin medan en/några tar hand om hemmet (Saaristo & Jokinen 2004 s. 94). Denna typ av rollindelning var en eller flera sköter om ekonomin och de yttre angelägenheterna medan en eller flera andra sköter om hemmet var vanlig i väst, speciellt under 1950- och 1960-talet. På engelska kallas en sådan familjemodell för *"breadwinner"* eller *"home maker family"* och enligt modellen är det mannens uppgift att sköta ekonomin medan kvinnan tar hand om barnen och hemmet (Cheal 2002 s. 12-13). Denna modell följer en mycket

traditionell och global rollindelning där kvinnans roll är omsorgsgivande medan mannens roll är inkomstbringande.

I familjen kommer könsskillnader och skillnaderna mellan generationer tydligt fram (Moe 1994 s. 118). Alla människor blir socialiserade till de olika könsrollerna och genom könen vi tillhör överförs olika värderingar och attityder på oss. Beroende på om man är kvinna eller man förväntas man utföra vissa dagliga sysslor och handla på ett visst sätt (Anglöv & Jonsson 1990 s. 93).

Mannen och kvinnans könsroller i familjen är ofta sexuellt laddade. Ur ett grovt perspektiv är kvinnornas och männens roll i samhället fortplantning och överförandet av kultur till avkomman. Familjen kan ses som institutionaliserad förökning. Traditionellt har man till exempel ansett att det inte finns en familj utan en sexuellrelation mellan män och kvinnor, men detta är inte enligt den funktionella modellen som koncentrerar sig mer på familjens uppgifter än dess struktur (Mendoza & Napoli 1990 s. 221).

2.11 Modernisering

Inom sociologin antyder moderniseringen att en traditionell rural landsbygdskultur förändrar sig och blir ett sekulärt och urbant industrisamhälle. Det antas att ett modernt samhälle bör uppfylla dessa aspekter för att alla samhällen som ses som moderna gör det. Industrialiseringen antas skapa ekonomiska, politiska, sociala och kulturella förändringar i samhället (Britannica 2009). Inom sociologin är man mycket intresserad av kulturella skillnader mellan västerländska och icke-västerländska kulturer på grund av moderniseringen och dess effekter på samhället (Cheal 2002 s. 22).

Modernisering är en kontinuerlig process genom vilken samhällets institutioner blir mer specifika för att bli mer effektiva. Modernisering eftersträvas för att den antas i längden garantera framgångar för samhället, såsom högre levnadsstandard, längre livslängd, bättre hälsa och lycka, mer individuella friheter och jämställdhet mellan könen (Cheal 2002 s. 159).

Ibland antas det i teorier om modernisering att på grund av att det västerländska samhället så länge dominerat i världen kommer alla kulturer som genomgår en modernisering att börja allt mer likna den västerländska kulturen. Effekter som moderniseringen ofta antas ha på familjen är till exempel minskad barnfödsel, giftermålet tappar styrka, mängden skilsmässor ökar osv. Dessa förändringar är ofta förknippade till den större autonomin och friheten individerna antas få på grund av moderniseringen, och är vanliga fenomen i väst. Speciellt bättre möjligheter till utbildning och arbete för kvinnor anses vara viktiga förändringar moderniseringen hämtar med sig. Även om väst kan anses vara moderniseringens nutida klimax när det är frågan om samhällsstruktur fortsätter även här samhället och familjen att förändras. (Cheal 2002 s. 22)

Familjen utsätts kraftigt av det ekonomiska trycket moderniseringen sätter på det ekonomiskt växande samhället. En del godartade förändringar detta innebär är att ökad produktivitet kan ge mer autonomi för individerna (Cheal 2002 s. 22). Men de band som förvärvsarbetet skapar för individen anses tävla med de band som binder personen till familjen. Speciellt i karriärinriktade yrkesval kan familjebanden snabbt försämrats. Att kunna kombinera förvärvsarbete med familjeliv har blivit en av den moderna världens stora utmaningar. Till exempel anses en av kvinnornas största problem i väst vara hur de skall kombinera moderskapet med förvärvsarbetande. Detta har lett till att moderskapsledigheter och dagvård bildats av staten (Muutoksen sosiologia 1998 s. 65, 71).

Familjen existerar inte isolerad från omvärlden, utan den samverkar hela tiden med samhället och världen utanför den. Familjen är i konstant samspel med andra samhällsgrupper för att den är beroende av dem, och behöver stöd och resurser av de andra grupperna. Behovet av stöd är kanske tydligast i marknadsekonomier där resurser finns bara till om man kan betala för dem. Familjen behöver bland annat tjänster, resurser och stöd för att klara av vardagen. Familjerna har tillsammans en enorm effekt på marknaden, men familjen är starkt beroende av marknaden och samhällets ekonomi. Detta framkommer tydligt till exempel i och med att nativiteten minskat och mängden äldre blivit större i väst, vilket skapat en oro över vem som kommer att ta hand om alla de gamla. (Cheal 2002 s. 13-16)

En del förändringar moderniseringen skapar kan vara emot familjens intressen, såsom förändrad familjestruktur. När samhällets ekonomiska välfärd ökar tenderar också familjeförhållandena att förändras. Kärnfamiljen tenderar att bli starkare och människorna börjar överlag leva i mindre grupper och hushåll (Cheal 2002 s. 26-27). Men även om moderniseringen förändrar kulturer kommer det alltid att finnas aspekter av samhället som förändras medan vissa aspekter hålls samma, om man tittar på de olika samhällssystemen genom en tidsperiod (Eriksen 1995 s. 63).

3 METOD

Jag har utfört en kvalitativ studie genom vilken jag strävar att förstå och beskriva ett fenomen, den tibetanska familjen. Som specifik forskningsmetod använder jag temaintervju och innehållsanalys. Alla informanter valdes slumpmässigt, men en del rekommenderades för mig av bekanta. Materialet för denna studie är insamlat sommaren 2012, juni-augusti, i Qinghai provinsen i Kina, i det tibetanska området Amdo.

3.1 Temaintervju

I studien har jag använt som forskningsmetod temaintervju. När man använder intervju som forskningsmetod måste man i grova drag följa de frågor man har i intervjuguiden samt kunna formulera frågorna så konkret och tydligt som möjligt för informanten (Yin 2007 s. 117). Genom temaintervjun strävar forskaren att ställa frågor som berör de forskningsteman, eller forskningsfrågorna, forskaren ställt upp. Temaintervjun är ett systematiskt sätt att få svar på frågor kring ett visst tema. I öppet riktade intervjuer, såsom temaintervju, är det informanten som till stor del styr intervjun och vad som tas upp under intervjun. Men informanten styrs så till vida av intervjuaren att han håller sig inom ämnesområdet. Intervjuaren skall följa de frågor som finns i intervjuguiden, men frågorna kan ställas med olika formuleringar och möjligtvis i olika ordning i olika intervjuer (Höst et al. 2006 s. 34, 89-90). De frågor som ställs måste framföras på ett sätt att alla informanter får en liknande innebörd och association av frågan. Frågeformulären måste vara tydligt uppsatt och ta i beaktande forskarens behov av information. Det anses även vara viktigt att tänka på hur mycket tid och intresse informanten har för studien (Holme & Solvang 1997 s. 174-75). I intervjustudier bandas ofta intervjun för senare analys och transkribering (Höst et al. 2006 s. 35)

Under studien åtog jag mig en öppen intervjumodell. Informanten fick fritt, utan mitt inblandande, besvara frågorna jag ställde. Jag använde mig av en intervjuguide - delvis som stöd för mina intervjuer och delvis för att ge mig mer struktur för tankarna. I intervjuguiden hade jag kortfattat de

frågor, eller frågeställningar, jag var intresserad av att veta. Utgående från intervjuguiden ställde jag de relevanta frågorna (se bilaga 1).

Intervjuguiden visade sig vara till stor nytta för mig för att den påminde mig om det jag vill veta. Men de frågor jag hade i intervjuguiden gick inte att direkt använda. I praktiken var jag tvungen att ställa frågorna till mina informanter utgående från den vardagliga tibetanska kulturen och inte blanda teoretiska termer med i intervjufrågorna. Frågorna blev tydligare när jag omstrukturerade dem ur ett vardagligt perspektiv och ställde dem utan en vetenskaplig inblandning av mitt indoktrinerade sinne. Jag kunde lätt mäta förståelsen av frågorna genom de svar som de gav mig under intervjuerna.

Under intervjuerna strävade jag till att gå djupare in i det unika varje informant berättade mig. Jag bandade in alla intervjuer för senare analys och transkribering. Under intervjuerna gjorde jag även anteckningar för att kunna beskriva det som inte hörs på bandinspelningen. Under intervjuerna använde jag mig av kinesiska, tibetanska och engelska, beroende på vilket språk intervjuaren valde att använda. I två intervjuer använde jag mig av tolk som stöd för att den intervjuade enbart talade Amdo-dialekt, som jag själv inte behärskar väl. En informant talade standard tibetanska, en informant flytande engelska och två använde ett blandspråk av alla de ovannämnda språken.

Jag valde att intervjua tre män och tre kvinnor, totalt sex personer. Från början hade jag planerat intervjua en äldre man och kvinna, en medelålders man och kvinna och en yngre man och kvinna, alla från olika familjer. Men på grund av omständigheterna träffade jag inte en passlig äldre dam under min vistelse, utan jag intervjuade en medelålders kvinna i stället. De andra kvinnorna jag intervjuade var 29 och 21 år gamla. Bland männen intervjuade jag två personer i 40 års ålder och en äldre man i 65 års ålder. Nästan alla mina informanter var relativt högt utbildade, vilket möjligtvis representerar en modern växande grupp i samhället. Men de kan knappast representera hela samhällets mångfald. Den medelklass som mina informanter representerade präglas av relativt högt utbildade och välförtjänande individer, som ofta är språkligt kunniga. Enbart två av mina informanter saknade språkliga kunskaper i utländska språk.

I arbetet har jag indelat de yngre männen som informant 1 och 2 och den äldre mannen som informant 3. Kvinnorna är indelade så att den yngsta är informant 4, den följande i led informant 5 och den äldsta av dem informant 6.

3.2 Innehållsanalys

Som analysmetod använde jag innehållsanalys, som används för att analysera skriftlig, muntlig eller visuell kommunikation. Det övergripande syftet med metoden är att få fram teman och beskrivningar av en företeelse. Genom forskningsmetoden kan man även kvantifiera innehållet av en text. Resultatet av analysen är det som beskriver och förklarar företeelsen (Denscombe 2010 s. 281).

Innehållsanalys kan hämta fram många synligen gömda aspekter i en text. Till exempel kan den framhäva omedvetna utsagor eller djuprotade problemställningar som informanten inte direkt kan kommunicera till forskaren. Det är även svårare för forskaren att tolka texten genom eget perspektiv då det är utskrivet på papper. Genom innehållsanalys kan man tillika räkna mängden liknande utsagor och så vida kvantifiera texten på ett enkelt och klart sätt. Dess svaga sida är att den har en tendens att skilja på enheterna och dess mening från den kontext som de bildades i och även från forskarens intentioner. Innehållsanalys är även svag i indirekta betydelser som förmedlas genom muntlig kommunikation, hur det realiterar till det som berättats tidigare och även det som blivit osagt under intervjun. Den är som starkast då det handlar om direkt, klar och simpel kommunikation (Denscombe 2010 s. 182-83).

Oberoende vad forskningens specifika syfte är följer innehållsanalysen en relativt logisk och okomplicerad procedur i fem eller sex steg, till exempel Jacobsen (2007 s. 139) räknar upp fem. Det första steget är valet av en passlig mängd text, som kan besvara forskningsfrågorna. Andra steget är kategoriseringen av texten, eller att hitta övergripande teman i texten. Här delar man upp texten i olika kategorier eller problemställningar. Man skapar förnuftiga kategorier som ger struktur till texten genom att leta efter olika teman som kommer upp i texten. Forskaren måste ha en klar bild av det han arbetar med. Han måste även vara medveten om vad han vill besvara och hur svaren kan uppkomma i texten för att kunna kategorisera texten väl. Det tredje steget är att fylla kategorierna med innehåll. Här tar man informationen från den enskilda intervjun eller observationen och riktar den på teman som finns i den insamlade informationen. I det fjärde steget räknar forskaren hur ofta ett tema eller en problemställning nämns i kategorierna. I det femte steget jämför man intervjuerna, eller texterna, och söker skillnader eller likheter i dem. I det sjätte steget söker man förklaringar till skillnader eller likheter som uppkommit i texterna forskaren arbetar med. I det femte och sjätte steget jämför forskaren intervjuerna med varandra och strävar att förklara fenomenet som studeras (Denscombe 2010 s. 281; Jacobsen 2007 s. 139).

Redan före första intervjutillfället hade jag kategoriserat de frågor jag ville ha svar på i min intervjuguide. Men detta visade sig inte vara av stor nytta när jag senare måste kategorisera texten på nytt på grund av att informationen informanterna delade med sig inte alltid korrelerade med kategorin frågan var under. I sådana fall klassificerade jag informationen i en ny kategori, som jag kunde fylla med material som berörde den nya kategorin. Det fanns skillnader i hur djupt och utförligt informanterna behandlade ett visst tema under intervjun, vilket tydligt framkom för mig först när jag klassificerade och kategoriserade utsagorna.

Jag var tvungen att översätta all den text jag bearbetade. Jag strävade till att översättningen skulle vara så nära som möjligt det informanten verkligen berättade för mig. Men i översättningar kan man inte, eller det är mycket svårt, att hämta fram originalspråkets djuphet. Detta orsakade att en del av utsagornas egentliga subtila betydelse försvann eller blev otydliga. Men detta försökte jag minska på genom att under intervjuerna beskriva det som inte sades muntligt eller som var otydligt i ett skilt häfte under intervjuerna. Efter översättningen och transkriberingen av den muntliga informationen, som var lagrad på bandspelaren, överförde jag citaten i de temaområden eller kategorier jag valt och som framkom i den samlade informationen. Efter att jag kategoriserat intervjuerna kunde jag påbörja bearbetningen och analysen av undersökningen. För att tydliggöra språket mina informanter använde sig av har jag i arbetet för det mesta använt mig av svenskt talspråk. Efter att jag tagit den relevanta informationen ur intervjuerna hade jag ca 20 A4 sidor material.

3.3 Tillförlitlighet och trovärdighet

En undersökning anses inte vara trovärdig om undersökningen ger svar på frågor som är utanför studiens frågeställningar (Varto 1996 s. 103). Trovärdigheten anses även beröra relationen mellan forskarens tolkningar och den information som fungerar som grund för de tolkningar, som forskaren gör. Den berör hur giltiga forskningens resultat är i relation till den verklighet materialet uppkom i. För att uppnå trovärdighetskraven måste forskaren klart och utförligt beskriva förförståelsen, datainsamlingen, urvalet och analysprocessen i studien (Eklund 2012 s. 18, 20-21). Jag anser att informanterna gett mig svar på frågeställningarna, och därför kan studien anses vara trovärdig. Fråge-

ställningarna besvarades långt utgående från den teoretiskagrunden jag hade skapat före själva fältstudien påbörjats. I arbetet har jag beskrivit den kontext informationen uppkom i och kort berättat i bakgrundsdel om den tibetanska kulturen, vilket gett läsaren mer kunskap om området. Min egen relativt djupa kunskap om området kan anses förbättra arbetets trovärdighet. I arbetet har jag även beskrivit hur studien genomfördes, urvalet och analysprocessen. Studiens trovärdighet kan anses ha minskats på grund av att mina informanter till stor del representerade en välutbildad minoritet inom samhället. Den kan så till vida inte generaliseras på ett större kontext, men i kvalitativa studier är det läsaren som avgör studiens generaliserbarhet (Eklund 2012 s. 20). Den välutbildade medelklassen är en liten, men en växande minoritet inom det tibetanska folket, som kan antyda om hurdan framtiden ser ut för de urbana tibetanerna. Trovärdigheten kan även minskas på grund av att vissa frågeställningar besvarades tydligare och mer utförligt än andra.

Studiens tillförlitlighet, eller reabilitet, kan delas in i två delar, extern tillförlitlighet och intern tillförlitlighet. Den externa tillförlitligheten berör frågan om andra forskare skulle finna samma eller liknande fenomen och strukturer, som forskningen påvisat, om de upprepade forskningen i samma eller liknande sammanhang, som studien genomfördes i. Den externa tillförlitligheten tillämpas sällan i kvalitativa forskningar, och anses ofta vara oviktig. Det anses vara viktigare att studien kommunicerar resultaten klart och tydligt, och att läsaren lätt kan följa hur forskningen genomfördes och hur resultaten bildades. Den externa tillförlitligheten blir i detta fall ett mått på hur väl och noggrant beskrivningskategorierna hjälper läsaren att följa forskarens resonemang, och sätt att strukturera det empiriska materialet. I detta fall är det läsaren som bestämmer om arbetet uppfyller detta tillförlitlighetsmått eller ej. Den interna tillförlitligheten tillämpas ofta i kvalitativa studier genom användning av bedömare. Bedömaren går igenom forskarens insamlade studiematerial och granskar den och den klassificering och kategorisering, som forskaren uppgjort. Detta kan till exempel vara intervjuer eller annat relevant material. Desto närmare bedömaren och forskarens klassificeringar och kategoriseringar sammanstämmer desto högre är forskningens interna tillförlitlighet (Eklund 2012 s. 19-20).

I studien har jag inte använt mig av en bedömare, som skulle kontrollera studiens kategorisering, klassificering, översättning och korrekt transkribering av material. Detta kan anses minska studiens tillförlitlighet. Men enligt de etiska regler jag följde var det förbjudet för mig att dela med mig den direkta informationen jag fått av informanterna, såsom bandinspelningar. Det var enbart jag och i två intervjuer en tolk, som var i kontakt med studiematerialet. Jag anser att den interna tillförlitlig-

heten styrktes i studien genom att flera informanternas utsagor, och den översatta informationen, var till en hög grad samstämmig.

3.4 Studiens etiska aspekter

På grund av det tibetanska områdets politiska sensitivitet har jag strävat till att mycket noggrant följa de forskningsetiska principerna. Kortfattat är de forskningsetiska principerna att inte orsaka skada för någon, att inte bryta konfidentialiteten, att inte använda information fel och att inte ta parti under forskningens gång (Kumar 2005 s. 211). Forskningsplanen blev granskad av Arcadas etiska råd.

Jag informerade alla mina informanter om att det är frivilligt att delta i studien både muntligt och skriftligt, om det behövdes, och att studien sker på totalt anonyma grunder. Alla studier och forskningar kräver respondenternas eller informanternas medgivande för att kunna utföras och deras anonymitet måste kunna säkras (Kumar 2005 s. 212-14). I studien framkommer enbart den undersöktes ålder, kön och ställning inom familjen. Allt det som kan antyda vem informanten är har jag strävat att minimera. Allt studiematerial förstördes efter att studien slutförts. Genom att noggrant följa grunderna för anonymitet och konfidentiellt har jag minimerat den möjliga skada mina informanter är utsatta för. Studiens ämnesval och de frågor jag ställde tog ingen politisk- eller åsiktsställning, som kunde ha satt informanten i en obekväm situation.

Jag ansåg det vara viktigt att mina informanter vet vad jag vill studera och varför jag anser att ämnet är viktigt. Om man inte kan motivera forskningen tillräckligt bra slösar man enbart respondentens tid, vilket anses vara oetiskt. Det är viktigt att all forskning är nyttig och strävar till att förbättra förhållandena. (Kumar 2005 s. 212)

4 DEN TIBETANSKA FAMILJEN

Familjens subjektivitet framkom tydligt under intervjuerna. Svaren på hur informanterna definierar familjen var mångfasetterade. Enligt informant 5 måste familjemedlemmarna vara personer anslutna genom blod. Hon berättade: *”Jag tycker att familjemedlemmarna skall vara ansluta genom blod. Familjen är en grupp, mer än en person och alla måste vara mycket nära varandra”*. Informant 4 har en avvikande åsikt. Hon anser att en familj kan vara mycket mer än en partner, släktingar osv. Enligt henne kan en person bli kallad för bror eller syster, utan att vara biologiskt besläktade. Hon anser att vem som helst kan ses som familjemedlem bara de har den rätta karman. Hon poängterar att det är tradition i Tibet att göra så. Hon berättar att hon har många nära vänner, som hon kallar för bror eller syster.

Mina andra informanter anser, såsom informant 5, att en familj är uppbyggd av blodsband och nära relationer. Informant 3 lever ensam, men räknar till sin familj sin dotter och hennes bildade kärnfamilj. Informant 1 lever med sitt barn, sin fru och hennes mamma i ett gemensamt hushåll. Informant 2 lever med sina barn, hans mamma och sin fru i ett gemensamt hushåll. Informant 6 lever med sin make och hennes mamma i ett gemensamt hushåll. Deras barn studerar i en annan stad. Informant 1,2 och 6 lever alla i utvidgade familjer, var någondera gemålens mamma lever i samma hushåll.

Informanterna 4 och 5 lever på grund av arbete och studier avskilt från sina familjer i en storstad, men båda har nära band till sina ursprungsfamiljer. Både informant 4 och 5 planerar att i något skede flytta tillbaka hem för att leva med eller nära sina ursprungsfamiljer.

4.1 Familjens betydelse i det tibetanska samhället

Alla informanter ansåg att familjen är viktig och såg familjen som en trygghetsfaktor. Familjen ansågs ge stöd och trygghet i svåra stunder. Till exempel informant 5 såg familjen som en trygghet för att familjemedlemmarna alltid kan återvända till den. Hon berättar: *”Barnen kan alltid*

återvända till den ursprungliga familjen även om de flyttat ut och lever i en ny familj. Också om man arbetar på ett annat ställe och senare förlorar arbetet kan man alltid återvända till familjen". Informant 4 berättar att familjen är: *"Ett ställe man kan gå till när man känner sig skadad"*.

Familjen i Tibet uppfyller en funktion av stöd. Den stödande funktionen var mycket viktig och värderades högt av informanterna. Till exempel informant 5 berättar att hon värderar mycket högt känslan att hon kan stöda sin familj och få stöd av den. Informant 1 och 6 säger att familjen ger ett stöd, som är speciellt viktigt när man är som svagast. Informant 1 berättar: *"Familjen är viktigast då vi är gamla, sjuka eller då vi har det svårt. Då kan familjen hjälpa oss"*. Informant 2 berättar om familjens funktion eller plikt att ta hand om de svaga: *"Min moder är gammal och det är min plikt att ta hand om henne. Jag och min fru måste hjälpa henne"*. Informant 2 understryker även vikten att ta hand om de yngre medlemmarna och ansvaret som de äldre har gentemot dem. Även informant 3 ansåg det vara viktigt att familjen tar hand om och hjälper sina medlemmar. Han gömde inte sin bitterhet i det att han kände sig lämnad av sitt enda barn. Numera är han tvungen att leva ensam.

Många av informanterna berättade om familjens funktion som givare av ekonomiskt stöd och trygghet. Till exempel informant 6 berättade om hennes syster som lever som nomad. Systemen stöds av hennes syskon ekonomiskt på grund av de dåliga inkomsterna nomadlivet ger. Även informant 1 har en bror och föräldrar som starkt stöds ekonomiskt av de andra syskonen.

Förutom att familjen ger fysiskt stöd ger den även emotionellt stöd, som även framkommit i de tidigare citaten. Informant 5 berättar om det emotionella stödet: *"I familjen kan man dela med sig av sin lycka och få stöd i sorgen"*. Och: *"Man har alltid någon när man har det svårt"*. Även informant 4 berättar att man kan vända sig till familjen när man har det svårt. Även informant 1 är av samma åsikt, som informant 5 och 4. Han berättar: *"Om man har problem kan man tala och dela med sig problemen med sin familj"*. Han påpekar att familjen måste vara öppen för sina medlemmars tankar, oberoende vad de är. Han berättar att i hans familj kan man tala om vad som helst.

Familjen ger oss även lycka i livet enligt mina informanter. Till exempel informant 4 säger att: *"Familjen ger kärlek i livet"*. Och informant 2: *"Om man är ensam är livet inte lyckligt. Om man är två kan man hjälpa varandra, vilket är till nytta för båda två."* Och Informant 6 berättar: *"Familjen ger glädje åt en i livet"*. Informant 5 betonade att det är viktigt att höra någonstans och

att inte vara ensam. Enligt henne ger familjen en känsla av närhet. Hon berättar: *"För mig betyder familjen närhet, en känsla att man inte är ensam och att man hör någonstans"*.

4.2 Relationen mellan föräldrar och barn

Relationen mellan föräldrar och barn uttrycker tydligt hierarkin i den tibetanska kulturen. I den tibetanska familjen verkar alla ha en egen plats. Barnen är ofta lägst nere i hierarkin, men de är knappast högt uppe i den västerländska hierarkin heller. Barnen styrs av de äldre. Deras framtid är ofta i föräldrarnas händer. Informant 1 exemplifierar: *"Ur min synpunkt är föräldrarna ledare för ett litet samhälle. Om ledaren är god älskar folket honom. De kontrollerar familjen"*.

Goda barn anses ofta vara sådana som lyder sina föräldrar. Informant 2 berättar: *"Om föräldrarna säger att barnen skall gå till skolan går de till skolan... Föräldrarnas uppgift är att vara barnets ledare"*. Men han tillägger att det är föräldrarnas uppgift eller ansvar att få barnen att följa deras råd och lära dem till att bli goda människor. Det är med andra ord inte barnens fel om de inte lyder, utan föräldrarnas. Informant 2 fortsätter: *"Om barnet inte lyssnar på föräldrarna är det föräldrarnas ansvar. De dödar inte barnet, mutar inte barnet och använder inte våld mot barnet."* Men om ett dåligt barn inte förbättrar sina vanor kan barnet och ursprungsfamiljen skiljas åt. Informant 2: *"Om de ännu är dåliga i ca 20 års ålder och förblir dåliga kan föräldrarna och barnet skiljas åt. Men om de blir goda barn ser de sina föräldrar som ledare"*. I detta fall har konflikten blivit för lång och/eller djup, vilket orsakar familjens splittring. Enligt informant 2 är barnens underkastelse till föräldrarna viktig för en väl fungerande familj.

Föräldrarna har en stor makt över barnens framtid i Tibet. Det är ofta föräldrarna som väljer den skola barnen går i från de lägsta nivåerna till de allra högsta. De styr även i hög grad barnets arbetskarriär. Informant 5 berättar om faders makt i arbetslivet: *"Om jag eller min bror har det svårt med våra chefer kan vi be vår pappa tala med chefen och ordna saken"*. Informant 1 berättar om föräldrarnas ansvar i barnens liv: *"Föräldrarna måste styra och organisera barnens liv från åldern ca 1-25, eller tills de gift sig"*. Informant 2 berättar om föräldrarnas ansvar över barnens skolgång och fostran: *"Föräldrarna måste ta ansvar för barnets skolgång, föra vidare traditioner,*

ge barnet goda kvaliteter.” Och informant 6 berättar: *”Om det fortsätter så här tills vi är gamla är barnens studier och arbete i våra händer”*. Men föräldrarna kan inte besluta hur som helst om barnens liv. Informant 5 berättar: *”Föräldrarna skall tänka på barnens framtid och besluta om barnens framtid utgående från sina egna upplevelser”*. Informant 5 underströk även vikten av att föräldrarna måste stöda sina barns ambitioner till utbildning och drömmen om ett gott yrke och rikedom. Det är ofta föräldrarnas ansvar att göra barnet framgångsrikt i livet. Informant 1 berättar: *”Om föräldrarna gör goda saker får deras barn möjligheter till skolgång eller att lära sig något. Men om föräldrarna inte arbetar hårt tappar barnen massor av möjligheter”*. Många tibetaner jag talat med uttryckte en önskan att deras barn skulle få en möjlighet att utbilda sig väl i ett bra universitet, i hemlandet eller utomlands.

Informanterna underströk vikten att familjen skall vara något positivt för barnen. Till exempel berättar informant 4: *”Barnen skall fostras med kärlek. Föräldrarna måste vara medvetna om att varje handling påverkar barnet”*. Och informant 1 berättar: *”Föräldrarna är de bästa lärarna för barnet. De måste visa att barnet är något speciellt. I konflikter mellan syskon måste föräldrarna lösa tvisten. Detta är deras arbete ända tills de dör”*. Familjen formar barnets identitet som skapar grunden för barnets fortsatta liv. Informant 2 berättar om detta: *”Föräldrarna är viktiga för barnet för att de ger honom en god fostran så att han klarar sig utan sina föräldrar”*.

Traditioner är mycket viktiga i det tibetanska samhället, och familjen. Barnen skall bli socialiserade till kulturen och lära sig traditionerna. Föräldrarna ansvarar för utbildningen som för vidare familjens traditioner. Vikten av traditioner framkom ofta i informanternas utsagor, men informant 2 värdesatte traditioner mest av alla. Informant 2 berättar: *”Det är viktigt att familjen ger barnen en god fostran, så att barnen får goda kvaliteter och lär sig kulturen... Att ge barnen god karma och vana är enligt den tibetanska traditionen. Om detta inte görs blir familjen kaotisk.”* I citatet berättar informant 2 att om föräldrarna och barnen inte anammar traditionerna och följer goda seder kan familjens harmoni hamna i fara. Tibetanernas prioritering av traditioner ses även i de utsagor informant 4 gett: *”När vi serverar något måste vi göra det med båda händerna. Ibland glömmar jag det och då blir de andra arga.”* Traditioner och kutymer är handlingsmönster som verkar styra en stor del av vardagen i Tibet. Ibland verkar det finnas ett korrekt sätt att göra allting på. Ibland har jag själv glömt hur man serverar korrekt, vem man serverar först till, var man får sitta och inte sitta osv., vilket ofta irriterat tibetanerna.

Barn är inte enbart viktiga som traditionsbärare, utan även som familjens blodsbarare. I Tibet är blodslinjer eller släktlinjer ofta viktiga. Nästan varje släkt har en egen linje och traditioner som

barnen förväntas föra vidare i någon form. Informant 2 belyser detta: *"Det är viktigt med barn. Varje familj som har barn har en uppgift att föra vidare sin tradition och linje"*. Även informant 4, som är singel, berör vikten av blodslinjer. Hon berättar att hennes pappa inte längre oroar sig för hennes barnafödande och giftermål för att hans blodslinje är säker. Han har redan barn och barnbarn, som fötts ur hans förra äktenskap.

Familjens lycka är ofta kopplad till dess medlemmars lycka. Informant 4 berättar: *"Min uppgift är att vara lycklig så att mina föräldrar är lyckliga. Om jag är olycklig är de det också."* Hon har tagit det som sin uppgift att bringa lycka till sina föräldrar genom att själv vara lycklig. Barnens uppgift i familjen definieras ofta genom föräldrarna. Enligt informant 5 är barnens uppgift att vara: vänliga, hjälpsamma och respektfulla gentemot sina föräldrar. Också informant 6 berättar lika om barnens uppgift i familjen: *"Den traditionella synen är att barnen skall hjälpa och stöda föräldrarna"*. Enligt informant 5 skall barnen lyssna på föräldrarna och inte argumentera med dem, men hon framhäver den stora klyftan som finns mellan det traditionella och moderna samhället i Tibet. Hon berättar: *"Ibland har vi avvikande tankar och synsätt för att vi är uppväxta i olika tidsperioder, men jag tycker ändå att vi borde lyssna på dem och kanske inte argumentera med dem, säga saker som inte är bra. Så länge man är klar i sina egna tankar behöver man inte argumentera med sina föräldrar"*. Enligt henne skall även föräldrarna lyssna och respektera barnen. Hon tycker att föräldrarna inte skall tala illa om barnet, speciellt inte om det finns andra runtomkring. Hon anser att sådant kan påverka barnet negativt, åtminstone om föräldrarna inte förklarar orsaken bakom kritiken.

Föräldrarnas relation till barnen kan ibland anses vara enkelriktad. En relation var föräldrarna ger allt och gör allt för barnet medan barnet inte alls visar liknande omvårdnad och kärlek tillbaka. Informant 3 berättade ett tibetanskt ordspråk som berör detta: *"Föräldrarnas tankar är på barnet medan barnets tankar är på stenar"* (tib. pha sems bu thog, pu sems rdo thog). Enligt ordspråket är föräldrarnas medvetande på barnet medan barnets är på materiella ting och inte på familjen. Enligt informant 3 beskriver ordspråket barnen som hårda och kalla, utan känslor. Medan den beskriver föräldrarna som omtänksamma och vårdande mot barnen. Föräldrarna är enligt honom altruistiska mot barnen och de skulle offra sina liv för barnen. Informant 3 fortsatte med att berätta en kort saga, som jag anser vara värd att citera: *"En kvinna och hennes spädbarn skulle vandra från en by till en annan. För att komma till den andra byn måste de vandra genom en skog. Under resan genom skogen blev de omringade av en grupp hungriga vargar, som hade satt ögonen på dem. Hon skrek på hjälp medan hon tryckte sig emot en klippa och höll barnet bortta från vargarna som började äta på henne. Efter en stund kom en grupp människor som hörde hennes skrik till hjälp och vargarna*

flydde. Kvinnan var redan då döende och räckte det oskadda barnet till räddarna och sa med sitt sista andetag: "ta hand om barnet". Sedan dog hon." Denna saga belyser föräldrarnas kärlek för barnen och den uppoffring föräldern gör för dem. Kvinnan i sagan skulle möjligtvis ha kunnat lämna barnet åt vargarna och räddat sig själv.

Som ett exempel på barnens attityd och behandling mot föräldrarna berättade informant 3: *"Det finns många fall var nomadbarn har spelat bort alla pengar på spel och tagit stora skulder. Då har barnet stulit en mängd av familjens får och sålt dem på marknaden i staden för att betala tillbaka sina skulder. De har sedan bosatt sig i staden och lämnat familjen. Föräldrarna ringer honom efter en tid för att de är oroliga för barnet. Deras oro är inte över fåren, utan över deras barn. Men sonen tänkte inte på vad det händer med familjen efter att han stulit fåren. Föräldrarna är hela livet oroliga för sina barn"*.

Relationen mellan föräldrar och barn är ofta en relation av ömsesidig omsorg, stöd och trygghet i livet, men det är även relation av ansvar och plikter. Både föräldrarna och barnen måste uppfylla dessa för att en familj skall fungera väl. Informant 1 berättar om när familjen fungerar bra: *"Då när föräldrarna har tålamod och respekterar varandra, delar allting, respekterar de äldre och sina föräldrar och tar hand om de yngre och visar hur de skall vara"*. Informant 3 anser att i en väl fungerande familj är barnen hjälpsamma, stöder varandra och lyder sina föräldrar.

4.3 Syskonrelationen

I Tibet påpekades det av informant 5 att syskonrelationen skall vara stödjande och hjälpsam. Hon berättar: *"Jag tycker att den skall vara stödjande. Oberoende om det andra syskonet känner sig dåligt eller är på ett dåligt humör skall man inte tänka dåligt om honom. Man skall hjälpa syskonet oberoende tillståndet"*. Även informant 1 anser att syskonrelationen skall vara hjälpsam. Han berättar: *"Jag har fyra bröder och systrar. Vi har ett mycket bra förhållande och försöker se varandra åtminstone en gång i månaden eller alltid när vi kan... Vi hjälper varandra alltid när någon av oss behöver hjälp."* Även informant 3 som har en mycket nära relation till sin syster tycker att relationen mellan syskonen skall vara hjälpsam. Hans syster brukar skicka sina barn och barnbarn för att hjälpa honom med det husbygge han håller på med. Deras nära relation är känd i hela byn.

4.4 Kvinnans eller moderns ställning och hemarbete

Kvinnorna måste ofta arbeta hela dagen, från tidig morgon till sen kväll. Informant 5 vars familj tidigare var nomader berättar: *"När vi var nomader arbetade min mamma och min syster hela tiden. På den tiden hade vi massor av arbete. Kvinnorna gjorde massor av kvinnors arbete... När vi var nomader måste min mamma och min syster stiga upp 4-5 tiden på morgonen för att mjölka jakarna och sedan arbetade de hela dagen."*

Det finns en skarp traditionell uppgifts- eller rollfördelning mellan män och kvinnor. Informanterna ger några exempel på uppgifter som traditionellt ses som kvinnornas. Dessa är: mjölkande, samlande av ved och dynga för bränsle, matlagning, klädtvättning, städande, barnskötande och annan hemskötsel. Om kvinnans roll som hem-och barnskötare berättar informant 2: *"Min frus roll är att hjälpa min mamma och fungera som barnens ledare. Hennes uppgift är ta hand om hemmet, men när hon behöver hjälp hjälper jag henne"*.

Om en person gör något utanför de givna rollerna kan han anses konstig. Till exempel informant 1 berättade att hans pappa brukade mjölka djuren och göra en del andra kvinnoarbeten under tider som hans fru var svag på grund av många graviditeter. Detta ledde till att han blev kallad för kvinna av andra bybor, vilket knappast kan ses som beröm i en traditionell tibetansk kultur. Även informant 4 hämtar fram en traditionell könsrolls fördelning: *"Före min pappa blev sjuk lagade han alltid mat, vilket är konstigt ur en tibetansk synvinkel. Han tyckte att mamma inte kunde laga mat."* Informant 3 berättar att på grund av att hans fru var nomad visste hon inte hur man lagar mat och odlar jord. Deras dotter hjälpte inte heller mycket till hemma, så han måste göra största delen av allt arbete själv. Matlagning verkar vara någorlunda accepterat att både män och kvinnor gör, men uppgiftsfördelningen förändras ofta från familj till familj och område till område.

Informant 1 och 4 anser att på grund av kvinnornas hårda arbete och ansvar i hemmet och familjen är hennes ställning svagare än mannens. Informant 4 berättar: *"Det är inte jämlikt för att kvinnan måste jobba i hemmet medan mannen kan göra vad han vill. Kvinnorna måste laga mat, tvätta kläder, städa, sköta om barnen osv. medan mannen inte har några plikter i hemmet. Han kan göra vad han vill"*. Fastän kvinnornas ställning i familjen och samhället kan anses vara sämre än männens är många tibetaner av den åsikten att det är mycket jämställt i Tibet. Tibetänerna jämför ofta Tibet med det traditionella kinesiska samhället, som anses ha varit mycket ojämnt.

Fastän informant 4 anser att kvinnornas ställning är dålig medger hon att den blivit bättre. Hon berättar: *"I alla fall har kvinnornas ställning blivit bättre. Till exempel får min mamma nuförtiden köpa kläder på egen hand, utan att ha min pappas samtycke. Min mormor använde alltid samma kläder. Förr var det annat"*. Hon fortsätter: *"Min mamma har arbete nu. Förr ville männen att kvinnorna stannar hemma och tar hand om barnen och hemmet. Nuförtiden finns det mindre av den sortens viljor"*. Moderniseringen och urbaniseringen har hjälpt att förbättra kvinnornas ställning. Den har gjort kvinnornas liv lättare för att den befriat kvinnan från hemmet och gett henne mer fritid och friheter, åtminstone i städer. I städer har kvinnorna mindre hushållsarbete, inga boskap eller odlingar att ta hand om. Informant 4 berör detta: *"Vi bor i en stad, så vi har inte mycket hemarbete. Vi måste bara laga mat tre gånger om dagen"*. Men kvinnornas nyvunna friheter har skapat en del rollkonflikter i det tibetanska samhället, till exempel informant 4 berättar att kvinnans modernare roller och friheter gör det ibland svårt för hennes pappa.

De förändringar som skett i samhället och som påverkat könrollerna ses även i det informant 6 berättat om sin familj. Hon berättar att det var hennes pappa som gjorde all inkomstarbete medan hennes mamman arbetade hemma. Både hon och hennes man förvärvsarbetar och de lever ett relativt modernt småstadsliv.

4.5 Mannens eller pappans ställning och beslutsfattande

De flesta informanter berättade att det är mannens uppgift att i familjen fungera som dess överhuvud, eller ledare. Bland annat är det ofta fadern som bestämmer om barnens framtid. Det är också mannens uppgift att fungera som familjens ekonomiförvaltare och försörjare. Mannen tar även hand om kontakterna utanför familjen. Han gör det till exempel genom att delta i olika tillställningar som familjens representant. Det är ofta faderns uppgift att fungera som familjens utåtriktade del. Faderns uppgift är både att hämta pengar till familjen och att upprätthålla familjens image, och kontakter till den yttre världen. Informant 1 berättar: *"Om en man stannar hemma för länge tänker många människor att mannen inte kan separera från sin fru eller familj, vilket är en skam för mannen. Därför går de flesta männen ut och arbetar."* Även informant 5 berättar om faderns uppgift att sköta familjens yttre kontakter och angelägenheter: *"När någon släkting dött eller något liknande, för min pappa alltid på besök. Nuförtiden far min bror också, men det brukade vara bara min pappa"*.

Den ledande ställningen i familjen går ofta, såsom informant 5 påvisat, ner i en patriarkalisk linje, från fader till äldsta sonen osv. Men i vissa fall kan den äldsta kvinnan ta över den ledande rollen, om det inte finns lämpliga män. Detta hände i informant 6' familj, var hon numera är familjens ledare efter att hennes pappa och äldsta bror dött. Det finns även en del andra kvinnor som fungerar som familjens överhuvud, men det är mer undantag än regel. Till exempel säger informant 4 att hon enbart känner en familj, i vilken mamman gör de stora besluten.

Ett annat fall där en kvinna fått stor makt i familjen är informant 1:s ursprungsfamilj, där det är mamman som gör de viktigaste besluten och fungerar som familjens överhuvud. Han berättar: *"Min familj är mycket speciell i vår by, för att största delen av besluten är gjorda av vår mamma. Hon är högre utbildad än min far... Min mamma brukade rådfråga min far i besluten, men alla beslut gjordes av henne."* Men även om mamman har mycket makt inom familjen är det pappan som tar hand om pengarna och har makt över pengaanvändningen.

I de allra flesta familjerna görs alla stora beslut av fadern, men hans makt är inte absolut. Han är tvungen att lyssna på de andra familjemedlemmarna och ta i beaktan deras tankar och viljor. Informant 2 berättar: *"Pappan är familjens ledare... Pappan har mest makt, men även min fru och min mamma har en del makt. Den som besluten mest berör har också mest att säga om det... Min uppgift är göra beslut. 60 % gör jag utifrån mitt eget tänkande och 40 % kommer från min mamma... Ifall min mamma inte tycker om mitt beslut, men jag tror på det till 70 %, gör jag det ändå. Om jag tror på mitt beslut till 50-60 % och hon inte stöder det, gör jag det inte"*. Informant 2 berättar även att om han inte förstår situationen är det svårt för honom att bestämma hur det skall vara. Han uttryckte också att om någon inte klarar av sin uppgift kan han hjälpa dem. Denna syn accepteras inte av alla. Till exempel informant 3, som är familjens överhuvud och älsta, berättar att det enbart borde räcka med ett enda ord från honom för att hans familjemedlemmar skall göra det han säger.

Informant 5 berättade att det inte enbart var pappan eller föräldrarna som gjorde besluten i deras familj, utan även spåmannen som hade mycket stark påverkan på familjen. Hon berättar: *När jag var ung var det föräldrarna som alltid gjorde besluten. Men vi frågade ofta spåmannen om råd. Vad han än sa, så följde vi hans ord"* Detta är ett tecken på att religionen eller andligheten förknippas starkt med familjelivet.

Informant 2 berättade att fadersrollens funktion i familjen är utöver att vara en ledarroll och beslutsfatarroll, också att fungera som familjens tänkare. Informant 5 verifierar denna mansroll. Hon be-

rättar: *"Min pappas uppgift är att fungera som familjens tänkare. Min pappa är mycket smart. Han sköter alla stora problem."* Hon berättade också att det är hennes mammas uppgift att påminna pappan om saker. Mamman kan ses fungera som pappans sekreterare.

Könsrollerna är viktiga för tibetanerna och ofta följs de noggrant. Mannens roll är ofta mindre bunden till familjen. Informant 1 berättar: *"Vi har mycket problem i familjen. Jag arbetar hela tiden för samhället och spenderar lite tid med min familj, vilket min fru inte tycker om... Ur min synvinkel är familjelivet inte så tungt, det räcker att man har lite pengar och tid."*

Det verkar vara mer acceptabelt för pojkar och unga män att vara vilda och olydiga, än vad det är för flickor. Pojkarnas liv är inte lika kontrollerade som flickornas. Informant 4 berättar: *"Tibetanska döttrar är alltid begränsade. Deras framtida planer begränsas alltid. Pojkar har det lättare. De får göra mer misstag i livet. Alla säger bara att "han är en pojke". För flickor är det inte så. Alla säger att för att du är en flicka måste du göra så och så. Vissa flickor tycker om att ha ett uppbyggt liv, ett kontrollerat liv. Arbetet är fixat, mannen är fixad, möten bestäms för dem osv. Detta behöver inte enbart vara en dålig sak"*.

4.6 De äldres ställning och ålderdom i Tibet

I Tibet är de äldres liv mycket beroende av den yngre generationen. De äldre behöver stödet och hjälpen av de yngre, och den yngre generationen förväntas ta hand om de äldre. De äldre delar ofta hushåll med en eller fler av deras barn, barnbarn och ibland barnbarns barn. De äldre är en naturlig del av familjen, och det upplevs ofta som en mycket god sak att ha en äldre medlem i familjen. Till exempel informant 6 upplevde att det är en mycket god och speciell sak att hennes mamma lever och bor i samma hushåll som hon. I och med den ekonomiska tillväxten och den stora samhällsförändringen den skapar kan det vara möjligt att allt färre föräldrar förväntar att deras barn tar hand om dem när de är gamla. Till exempel informant 2 berör detta: *"Jag tror inte att våra barn kommer att ta hand om oss när vi är gamla. När vi är gamla har saker förändrat sig mycket, tror*

jag. Samhället förändrar sig mycket snabbt". Informant 6 uttryckte kraftigt att hon inte förväntar att hennes dotter skall ta hand om henne när hon är gammal.

I utvecklingsländer, som sällan har ett utvecklat socialskydd, ses barnen ofta som en försäkring för framtiden och ålderdomen. Informant 1 belyser detta: *"Många skaffar familj för att de tänker på den nytta de får av den. Om man till exempel tänker på sitt åldrande är barn mycket viktiga. De tar hand om oss när vi är gamla."* Och: *"Vi tänker bara på att barn är mycket viktiga för oss när vi blir gamla, för att barnet kommer att hand om oss. Därför är jag gift och har ett barn."* Men ålderdomen hämtar med sig även osäkerhet och en oro över framtiden, som det förändrande samhället inte mildrat. Informant 1 berättar om sin rädsla att inte bli omvårdad av sin son: *"Jag är rädd att jag inte kan bo tillsammans med min son och hans kommande fru. Vem tar hand om mig när jag är gammal!? Det här är ett enormt problem för mig!"*. Han tillägger att det finns en möjlighet att hans barn tar hand om honom när han är gammal, bara han ger honom en god familjefostran och leder honom rätt i livet. Också informant 5 tog upp de äldres rädsla att bli lämnade: *"När föräldrarna blir äldre kan de känna sig mer svaga och kanske rädsla för att bli avslagna av sina barn. När föräldrarna blir äldre skall barnen ta hand om dem och lyssna på dem, oberoende om de är beroende av föräldrarna eller inte."*

Det anses ofta vara den yngre generationens plikt att ta hand om de äldre. Båda mina yngre kvinnliga informanter, informant 4 och 5, såg det som en plikt att ta hand om sina föräldrar när de är gamla. Till exempel informant 4 planerade att flytta tillbaka till sin ursprungsfamilj i framtiden. Informant 1 berättar: *"Min frus mamma bor med oss för att det är min frus plikt att sköta henne som en dotter"*. Också informant 2 säger att det är hans plikt att ta hand om hans mamma. Också informant 4 berättar om plikten att ta hand om de äldre: *"Min mamma kan leva tills hon är 70 eller 80 år. Hon har ännu halva livet kvar och därför måste jag tänka mer på min mamma. När jag gifter mig skall jag leva med min mamma"*. Den äldre kan vara till stor nytta för familjen. Den äldre kan hjälpa med arbetet i hemmet, såsom att sköta barn, matlagning osv. Detta förstärker åldringens ställning i familjen.

Informant 3 tycker att åldringarna förr togs bättre hand om, men han understryker att de familjer som tar väl hand om åldringar har alltid varit få. Informant 3 har blivit utanför sin dotters omsorg och är numera en ensam boende äldre man. Han skulle vilja leva med sin dotter, men på grund av att dottern inte vill leva med honom bor han ensam. Han är mycket besviken på sin dotter, som är hans enda barn. Han anser att hon inte uppfyller sin plikt att ta hand om honom och hjälpa honom. Han understryker dock att det tas väl hand om de äldre i ytterst få familjer. Han berättade: *"Jag*

kommer att behöva mer hjälp i framtiden, men jag är säker på att min dotter inte kommer att hjälpa mig. Så är det i 99 % av familjerna. Föräldrarna tar väl hand om barnen, men inte omvänt". Han berättade att orsakerna till detta är det dåliga känsloband som finns i hans familj, och säger att om känslobandet vore starkt skulle han inte bo ensam. Informant 2 anser att det är fostran som bestämmer om barnet tar hand om föräldrarna. Han berättar: *"Om man ger barnen en god fostran är båda föräldrarna säkra när de är gamla, barnet kommer inte att lämna dem. Därför är barnet viktigt för föräldrarna"*.

Alla mina informanter berättar att de blivit lärda att respektera de äldre, men det är intressant att nästan alla poängterar att andra i deras område inte gjorde det eller lärde det till sina barn. Till exempel informant 6 berättar: *"De äldre behandlades med respekt i vår familj, vilket inte var en allmän praxis i mitt område. Vi lärde oss att alltid då vi ger något till de äldre måste vi räkna det med båda händerna åt dem"*. Hon berättar att hon lärt sig respektera de äldre av sin far. Informant 3 berättar att det skall finnas rädsla eller respekt för de äldre, och att de yngre skall lyda de äldre. I denna kontext menar informant 3 säkert att andra familjemedlemmar skall respektera familjens överhuvud, som ofta är den äldsta individen, eller mannen i familjen. Informant 2 berättar att han inte behöver visa speciell respekt för sin moder, för att hon är en naturlig del av familjen.

Den äldres makt i familjen kan vara relativt stor beroende på hans/hennes relationer och sociala ställning. Informant 3 belyser detta med hans utsaga: *"Om min fru och min mamma hamnar i en konflikt lyssnar jag alltid mest på min mamma. Varför? För att jag måste vara mycket tacksam för min moder"*. Föräldrarna har gett barnen mat, hem, kärlek osv. och barnet förväntas ge i gengäld ekonomiskt och/eller socialt stöd till föräldrarna. Barnen är skyldiga föräldrarna på grund av den kärlek och omsorg de fått. Modern i familjen för informant 3 är under sin son i hierarkin, fastän hon önskar att hon skulle fungera som familjens ledare. Hennes makt är ändå så stor att hon själv kan välja om hon gör det informant 3 ber henne att göra eller inte. Informant 3 berättar: *"När jag ber min moder göra något gör hon det om hon tycker det är meningsfullt. Om hon inte ser det som meningsfullt gör hon det inte"*.

Förutom att de äldres funktion kan förändra sig från familj till familj är deras funktion även starkt bunden till den äldres kön och ställning. De äldres funktion i familjen och samhället kan generellt sägas vara att de fungerar som familjens och kulturens traditionsbärare och förmedlare av traditionerna. De yngre lär sig viktiga saker av de äldre, såsom kulturseder och annan traditionell kunskap. Informant 2 berättar: *"Mormor lär barnen böner och om buddhismen. Hon lär dem vad*

som är gott och ont". De äldres funktion som kunskapsbärare är av otrolig vikt i alla samhällen och kulturer. De äldre är även ofta en motpol till den yngre, blint framåtsträvande generationen.

4.7 Familjens ekonomi

Familjen livnär och ger ekonomiskt stöd för sina medlemmar, och är samhällets minsta ekonomiska grupp. Familjen har i de flesta fall en gemensam ekonomi och oftast är det fadern i familjen som bestämmer hur pengarna används. Informant 2 berättar om sin ekonomiska funktion i familjen: *"Min uppgift är att försörja familjen, sköta om familjens ekonomi och ordna familjens yttre affärer"*. I många familjer måste ofta både mamman och pappan vara överens om de inköp som görs. I informant 6 ursprungsfamilj var det så. Hon berättar: *"Båda föräldrarna måste vara överens när något skaffades"*. Den största makten över inköp är dock oftast i faderns eller familjens överhuvuds händer.

Informant 1 berättar om sin yngsta bror, som bor med sin fru i samma hushåll som hans föräldrar, och om föräldrarnas makt i penninganvändning: *"För tillfället behåller mina föräldrar aldrig några pengar, men de är de som har mest makt i familjen. Min bror kan inte göra någonting utan deras tillstånd. Om han vill köpa något måste han fråga om deras lov. Om han inte får lov av dem kan han inte köpa något... För några år sen slutade min pappa behålla familjens pengar. Men när han gjorde det måste min bror ge alla sina pengar han förtjänade till min pappa. Om han ville använda pengar måste han be om dem av min pappa. Pengarna var min pappas, eller familjens, men det var min pappa som gjorde alla besluten"*. Nuförtiden är pappans ålder hög och hans vilja att ta hand om pengarna finns inte längre, men ändå har han en enorm makt i dess användning. Fastän sonen numera själv tar hand om pengarna och dess användning, så fortsätter han att fråga om lov och råd av fadern i nästan alla inköp han gör. Informant 1 berättar även att alla andra barnen i familjen stöder hans yngre bror, som lever med föräldrarna. Han påpekar att hans föräldrar är mycket lyckliga för att alla barnen hjälper dem.

4.8 Giftermål

Informant 3 har varit änka sedan länge. Tidigare önskade han gifta om sig, men på grund av dotterns motstånd gjorde han det inte. Han berättade att han respekterade familjens sammanhållning mer än sina egna önskningar. Några av informanterna hade skilt sig ur ett tidigare äktenskap, eller så hade deras partner gjort det. Till exempel pappan i familjen hos informant 1 hade skilt sig ur ett tidigare äktenskap och gift om sig. Både informant 2 och hans fru hade tidigare varit gifta. Efter att informant 2 lämnat sin tidigare fru träffade han en ny kvinna som redan var gift och hade barn, men hon och hennes dåvarande man hade ett dåligt förhållande. Hon bodde hemma hos sin pappa som var änka. Hennes pappa ville inte att hon gifte om sig, för han ville att hon skulle stanna hemma och hjälpa honom i hemmet. Hennes pappa tyckte om informant 2 och därför lät han henne gifta sig med honom.

De yngres giftermål är ofta i föräldrarnas och de äldre familjemedlemmarnas kontroll. Till exempel informant 5 berättar att det är hennes föräldrar som bestämmer vem hon gifte sig med, och i vilka förhållanden hon är i. Hon berättar: *"I frågor om giftermål frågar vi inte spåmannen. Om jag hade en pojkvän skulle jag fråga mina föräldrar vad de tycker om det. I sådant fall skulle de kanske säga att vi frågar spåmannen, men när vi har pojkvänner gör vi det sällan. Till exempel när min yngre bror gifte sig frågade vi inte spåmannen... När det är frågan om giftermål låter vi våra föräldrar besluta. Men om vi själva är osäkra på framtiden med partnern, så oroas våra föräldrar också och i sådana fall rådfrågar vi spåmannen"*. Det verkar att unga tibetaner långt själva bestämmer vem de umgås med, och vem de har som flick-eller pojkvän. Men, det är föräldrarna som beslutar om giftermålet. Giftermålet ses som något större och mer viktigt än pojk-eller flickvänner. Informant 2 berättar om föräldrarnas makt i giftermålet: *"Med vem mina barn gifte sig med bestämmer jag till 50 %. Fastän viktigast är ändå hur de tänker. Sedan tittar vi om han eller hon är dålig eller bra. Om han/hon är bra säger vi att de skall gifta sig, men om han/hon är dålig berättar vi för barnet att de måste tänka om, och studera om det är vist att gifta sig med honom/henne"*. Även far- och morföräldrar har makt i barnets giftermål. Informant 1 berättar: *"När det är min sons tid att gifta sig måste jag fråga mina föräldrar om lov. Om de inte tycker om giftermålet kan jag inte göra beslut. När min äldre systers son ville gifta sig kom hon till våra föräldrar för att fråga om deras åsikt, och då diskuterade vi om det"*.

Även om föräldrarnas makt är stor i frågor som berör giftermål hade alla informanter gift sig genom ett kärleksförhållande. Informant 3 hade gift sig med sin fru emot hans föräldrars viljor. Han berättar: *"Jag gifte mig med en nomad kvinna från ett område långt bortta. Mina föräldrar motsatte sig detta, men det var ett kärleksförhållande, så vi gifte oss ändå"*. Några informanter berättade att av föräldrar ordnade giftermål har varit och är än idag vanliga i Tibet.

I ett starkt buddhistiskt samhälle med en stor munk-institution, såsom Tibet, ses giftermålet ofta som världsligt, och i många fall som dåligt. Informant 1 berättar: *"Ibland tänker jag att om jag inte skulle ha gift mig skulle jag kunna göra fler saker för mitt samhälle. Jag ser familjen som ett hinder för mig. Om man vill göra stora arbeten är det bekvämare utan en familj."* Informant 1 stöder en traditionell buddhistisk syn på familjen, som fötts ur ett starkt klosterinfluerat samhälle. Men jag påpekar att alla informanter, även informant 1, ansåg familjen vara viktig. Att familjen kan begränsa individen i livet gör inte familjens betydelse mindre.

4.9 Förändringar i samhället och i familjelivet

Alla informanter tog upp under intervjuerna temat samhällsförändring. Den stora utvecklingen som sker i Kina har förändrat samhället mycket, även familjen. Förändringar har skett på många samhällsplan, och mycket om förändringarna har redan tagits upp tidigare i arbetet. En del av dessa förändringar kan ses som positiva medan andra kan ses som negativa. Nedan presenterar jag både negativa och positiva sidor av utvecklingen, utgående från mina informanternas utsagor.

Enligt informanterna kan några av utvecklingens positiva aspekter vara förminskad fattigdom och bättre möjligheter till utbildning. Även den ekonomiska rädslan och osäkerheten för framtiden har minskat, och möjligheterna i livet kan anses ha ökat. Informant 1 berättar om den förr så utbredda fattigdomen: *"Ibland hade vi inte tillräckligt mat och sånt. Pappa brukade resa till den närliggande staden för att köpa mat, men han hade ofta inte tillräckligt pengar för det. Fastän han gjorde massor av arbete var inkomsten dålig... Om det inte regnade tillräckligt en sommar fick vi inte tillräckligt med säd för året. Men mina föräldrar arbetade faktiskt hårt för att föda oss och därför dog ingen av matbrist"*. Numera lider mycket få av matbrist i Tibet. I och med ökad ekonomisk välfärd kan

allt fler köpa de förnödenheter som behövs, vilket tidiagre inte var möjligt. Informant 2 berättar: *"Förr om man ville ha mat måste man arbeta på fältet och om man ville ha ved måste man hämta det från skogen. Nuförtiden är det inte så. Nuförtiden kan allt köpas."*

Även teknologin har gjort livet för familjerna lättare. Informant 2 belyser teknologins påverkan på familjen: *"I hemmen när man är hungrig och måste laga mat behöver man elda ved, men nuförtiden behöver man inte ved, man behöver inte elda. Om man lagar mat behöver man ström. Vattnet kommer in i huset. Livet är mycket enklare nuförtiden, men det är mycket dyrt."*

Det har även skett många positiva förändringar i utbildningssystemet som gjort skolan mer tillgänglig för alla samhällsmedborgare. Informant 2 berättar om förändringarna i samhället och utbildningen: *"Förr arbetade föräldrarna på åkrarna och barnen hjälpte dem med arbetet. Föräldrarna bestämde vad barnen skulle göra och barnen gjorde det. Majoriteten av barnen arbetade så. Barnen ville inte gå i skola. Om de ville studera for de till klostret för att bli munkar och studera buddhism. De for inte till andra skolor. Nuförtiden är det inte så. Nuförtiden måste barnen gå i skola, för att utbildningen ges där"*.

Utvecklingen har tillika hämtat med sig negativa aspekter. Informant 1 berättar om de negativa sidorna förändringarna i samhället och i familjen hämtat med sig: *"Familjerna har förändrat sig massor. När jag var ung var vi mycket fattiga, men vi var mycket lyckliga. Vi hölls tillsammans, kämpade tillsammans och alla mina syskon delade täcke tillsammans... Nuförtiden har vi allting bra ekonomiskt, men vi är mer olyckliga. Inte bara min familj är det, utan hela samhället. Fast det var svårt förr i tiden arbetade människorna tillsammans. Detta var en regel och alla var mycket vänligare med varandra. Om någons hus måste renoveras hjälpte hela byn till, men om jag idag vill ha hjälp av andra bybor är det omöjligt för dem att hjälpa. Ingen göra någonting mera gratis. Alla bara tänker på pengar. Det är byns svåraste utmaning och min familjs också"*. Citatet framhäver ekonomisk tillväxt och att möjligheten att göra pengar verkar vara allt mer i människornas medvetande. Detta verkar ha negativa konsekvenser på samhället och familjens sammanhållning. Informant 1 fortsätter: *"Det finns ett stort krav på utveckling. Alla tycker om utveckling... Och det finns ett stort begär på utveckling. Men det finns stora problem med det, till exempel familjerelationer (blir sämre), föräldrar och deras barn (får sämre relationer). Dessa är jättestora problem."* Han fortsatte med att kritisera den ekonomiska utvecklingen och påpekade att endast få ser de negativa sidorna av den. Den ekonomiska utvecklingen har även påverkat familjens storlek genom att ha gjort den mindre. Få har längre råd att ta hand om stora familjer, berättar informant 1.

Utvecklingen har möjligtvis försämrat familjens sammanhållning, vilket till exempel ses i mångas oro över deras ålderdom. Till exempel informant 1 berättar: *”I det moderna samhället tar barnen aldrig hand om sina föräldrar, så är det i Tibet och i Kina också. Fastän det är mycket sällsynt i Tibet har det blivit allt mer vanligt, såsom i västvärlden.”*

Möjliga förändringar i familjens struktur, som moderniseringen skapat eller skapar, kan eventuellt ses hos informanterna. Informant 4 är uppvuxen i en kärnfamilj, men numera lever hon ensam i en storstad. Informant 2 och 6 förväntar att deras barn inte kommer att ta hand om dem när de är gamla, vilket leder till att den utvidgade familjeformen möjligtvis försvinner. Informant 3 lever ensam fastän han är gammal och hans dotter lever i en kärnfamilj. Informant 5 lever ensam i en storstad och drömmer om fortsatt utbildning utomlands. Informant 1 är orolig över sin framtid för att hans barn kanske inte tar hand om honom när han är gammal.

Den snabba utvecklingen, som har skett och sker i Tibet, har även haft en stor effekt på de traditionella näringsgrenarna. Allt fler personer och familjer lämnar de traditionella näringsgrenarna, såsom boskapsskötsel och jordbruk. Boskapsskötsel och jordbruk förknippas av den yngre generationen ihop med fattigdom, hårt arbete och misär. Både informant 5 och 6 levde första delen av sina liv som nomader, men senare lämnade deras familjer nomadismen. Nomadhushållningen har blivit allt mer sällsynt genom tiden, mest på grund av yttre faktorer såsom politik och klimatförändring, men även på grund av att livet som nomad är hårt och fattigt. Den lockar allt färre ungdomar. Från informant 6´ sex personer stora syskonskara är det bara en av hennes yngre syskon som fortsatt med nomadlivet.

4.10 Familjen och religionen

Alla informanter var religiösa på något vis, men vissa var det mer än andra. Religionens betydelse i tibetanernas liv är mycket stor, vilket även kommit fram under intervjuerna. Till exempel att i området var informant 5 är född tror många starkt på spåmannen. Spåmannen rådfrågas i många utmaningar och frågor familjen ställs inför, och hans ord följes mycket noga. Detta är ett gott exempel på hur familjen och religionen möts.

Informant 2 kommer från en mycket religiös släkt. Till exempel var hans farfar en mycket berömd yogi, och bland annat byggt ett litet kloster i området. Informant 2 är hans farfars klosters nya spon-

sor. Informant 2 berättar även att hans frus stora önskan för framtiden är att göra en pilgrimsfärd. Han berättar också att han själv önskar att hans mamma skulle utöva buddhismen väl före hennes död, och att hon skulle få många insikter genom utövningen. Under intervjun underströk han även vikten av att föra vidare de religiösa traditionerna till barnen, vilket är hans speciella uppgift i familjen. I denna uppgift stöds han av sin mamma, som lär barnen böner och om buddhism. Under intervjun framhävde han ofta livets förgänglighet, som är en av buddhismens viktigaste läror. Han berättade bland annat en traditionell saga som berörde ämnet för att understyka att det är omöjligt att säga hur hans barn kommer att bli när de är stora. Det enda han kan göra som far är att visa barnen vägen i livet. De själva måste sedan välja om de går den väga han visat.

Informant 1 hade i sin ungdom påbörjat utbildningen för att bli en Ngak-pa yogi, men senare lämnade han sina studier på hälft. Hans mamma är en av de första officiellt utbildade kvinnliga Ngak-ma yogini utövarna i området. Hon fungerar som byns kvinnliga yoginers recitationsledare. Han berättar om sin uppväxt och sin mamma: *"Min mamma är en bra buddhistisk utövare och hon uppfostrade oss på ett buddhistiskt sätt och lärde oss om buddhismen."* Informant 1 anser att för att han och hans syskon fått en buddhistisk uppväxt har de en bättre sammanhållning inom familjen än andra familjer.

Även inom den religiösa världen har det skett förändringar. Informant 1 berättar: *"Förr följde människorna också bättre buddhismen och kände till buddhistiska läror; såsom läran om alltings förgänglighet. Förr om någon dog inom familjen såg de andra det som en naturlig sak. Nuförtiden om någon dör är hela familjen förstörd."*

Det är ofta först i ett senare skede av livet, som religionens betydelse ökar. Kanske är de äldre mer medvetna om livets förgänglighet på grund av den nalkande döden. Även sjukdom och annat lidande kan driva personerna mer mot andlig utövning. I buddhismen tror man på reinkarnation och därför är det viktigt att samla goda karma för ett bättre framtida liv. Informant 5 berättar om hennes mormor: *"Min mormor är gammal och därför går hon ofta till klosteret för att be, recitera mantror osv."* Informant 4 berättar att hennes mamma önskar att få leva slutändan av sitt liv när ett kloster, där hon kan be och utöva buddhismen.

5 ANALYS AV RESULTAT

I detta kapitel beskriver jag informanternas utsagor utgående från studiens teorier och bakgrund. I studien berättar informant 4 att hon kallar sina nära vänner för bror eller syster. Detta betyder inte att hon ser sina nära vänner som egentliga familjemedlemmar, och berör inte hennes familjesyn. Istället handlar det mer om ett sätt att bekräfta vänskap på, och att visa att någon är nära och betydelsefull för en. Det handlar också om att bestyrka ett socialt broderskap eller systerskap.

Genom studien kan jag delvis bekräfta Cheal's (2002 s. 23-24) antaganden att den österländska familjen, i detta fall den tibetanska familjen, skiljer sig från den västerländska i fem olika punkter. Enligt punkt ett finns det olika ideal gällande familjestrukturen. Jag bestyrker att de tibetanska familjerna tenderar vara utvidgade och stora. Endast en av informanterna var födda i en kärnfamilj. Enligt punkt två finns det olika preferenser i autonomin och beroendskapet mellan familjemedlemmar. Utgående från informanterna kan jag bestyrka att tibetanerna ser på familjen som en helhet. Individerna är en del av helheten, men helheten är ofta viktigare än den enskilda delen. Detta framkom tydligt bland annat i frågor som berörde giftermål. Tibetanerna verkar följa en traditionell utvidgad familjemodell. Familjemedlemmarna uppmuntras finna alla viktigaste behov uppfyllda inom familjen, och prioritera gruppens välmående före individens. I många fall antas denna sort av familjer vara starkast på landsbyggden (Cheal 2002 s. 26). Men detta stämmer inte direkt med de resultat jag kommit fram till. Alla informanter prioriterade den utvidgade familjemodellen och den svaga osjälvständigheten den skapar, oberoende om de levde så i verkligheten eller inte. De som inte för tillfället levde i utvidgade familjer planerade göra det i framtiden. I informanternas utsagor om maktrelationer kommer de tibetanska familjemedlemmarnas svaga autonomi tydligt fram. Genom denna prioritering av hierarki och osjälvständighet verkar den tibetanska familjen starkt skilja sig från den västerländska familjen, kulturen och samhället. Individualitet är en av västvärldens starkaste värden (Cheal 2002 s. 21-22).

Inom den tibetanska familjen verkar det ofta finnas en tydlig ledare. Den ofta patriarkaliskt kontrollerade hierarkin går vanligtvis ner i nedgående led. Även i denna utsträckning verkar den tibetanska kulturen följa det mänskliga samhällets "normala" mönster (Britannica 2009). I omsorgsrelationerna mellan familjemedlemmarna i Tibet verkar man se skillnader i autonomi och beroendskap, som skiljer sig från den västerländska. Till exempel förväntas de yngre ta hand om de

äldre, vilket tydligt framkommer i informanternas utsagor. Även i väst anses familjens viktigaste funktioner vara att ta hand om och ge omsorg till sina medlemmar, men säkerligen inte i samma utsträckning som i Tibet. I väst vårdas barnen och de äldre sällan hemma. I många fall, till exempel inom familjelagstiftningen, räknas de äldre inte ens som familjemedlemmar på grund av prioritering av kärnfamiljmodellen. I Tibet har det heller aldrig förts en debatt om familjens omsorg och ansvar av sina medlemmar, såsom i väst (Sevón & Notko 2008 s. 14-17). Möjligen beror avsaknaden av debatten på den svaga sociala tryggheten samhället erbjuder i Tibet. Men enligt den tibetanska utvidgade familjemodellen skall de äldre och yngre vårdas hemma, vilket bestyrks av informanterna.

De äldres förhållande till de yngre präglas av både ansvar, plikt och traditioner. De yngre förväntas ta hand om de äldre och har ofta en plikt och ett ansvar att göra det. De äldre däremot har en plikt att förmedla sin kunskap och traditioner till de yngre. Men om de yngre inte längre behöver de äldres kunskap och traditioner medan de äldre behöver de yngres omsorg och vård, blir maktrelationerna förvrängda. Om den tibetanska familjen tappar sina traditionella värderingar och normer kommer de äldre att bli utanför familjen och bli externaliserade från familjen till olika institutioner, såsom det skett i väst.

Enligt punkt tre finns det olika förväntningar på ekonomiska transaktioner mellan individer inom familjen, och mellan familjen och andra familjer. Enligt informanterna har den tibetanska familjen en gemensam ekonomi. Familjen i Tibet fungerar som en arbetsenhet genom vilken familjen strävar till att tillfredsställa det ekonomiska behovet gemensamt. Detta är typiskt för den utvidgade familjemodellen (Cheal 2002 s. 26). Enligt informanternas utsagor överförs eller transaktionernas pengar mellan familjemedlemmar så länge familjen existerar. I början stöder de äldre de yngre och senare de yngre de äldre. På detta vis bildas det en naturlig ekonomisk cykel. Även i de ekonomiska transaktionerna verkar maktrelationerna vara framhävda. Det verkar oftast vara familjens överhuvud som bestämmer över pengabruket och hur pengarna distribueras mellan familjemedlemmar. Denna modell eller rollindelning följer en formel som även tidigare var vanlig i väst (Cheal 2002 s. 12-13). Familjens ekonomi och pengabruk binder familjen starkt ihop med resten av samhället.

Enligt punkt fyra finns det olika antaganden om de olika roller män och kvinnor har i familjen, speciellt det som berör arbetande. Även denna punkt kan jag bekräfta utgående från informanternas utsagor. Könsrollerna verkar vara skarpa i den traditionella tibetanska kulturen. Kvinnor och män verkar ha tydligt skilda roller i familjen och i samhället. Speciellt i den traditionella tibetanska fa-

miljen verkar uppgiftsfördelningen mellan män och kvinnor vara skarp. Bland de informanter som var mer kopplade till stadsliv verkar rollfördelningen ha minskat i betydelse, vilket kan antas bero på moderniseringens effekter. Det antas inom moderniseringsteorier att ökad produktivitet ger mer autonomi för individen (Cheal 2002 s. 22). Detta kan vara orsaken till att rollfördelningen möjligtvis blir mer oklar i städerna, som är mer moderniserad än landsbygden.

Kvinnornas arbete i Tibet tenderar att vara mer bundet till hemmet, och omsorg av andra familjemedlemmar, medan mannen tenderar att vara den arbetande och utåtriktade delen av familjen. Även i denna bemärkelse verkar den tibetanska familjen i stora drag följa den traditionella västerländska familjen (Saaristo & Jokinen 2004 s. 94). I både de tibetanska och de västerländska familjerna verkar mannen fungera som ekonomiförvaltare och utanför hemmet arbetande delen av familjen, medan kvinnan är den vårdande omsorgsgivaren och i hemmet arbetande delen av familjen. Den tibetanska familjen påminner om den så kallade "*breadwinner*" eller "*home maker family*" modellen (Cheal 2002 s. 12-13).

Enligt punkt fem finns det olika förväntningar på kvaliteten av interaktion mellan familjemedlemmarna, beroende på om vikten är på att vara i överensstämmelse med allmänheten, eller på den emotionella belåtenheten i relationen. Enligt informanternas utsagor är det möjligt att den tibetanska familjen är mer inriktad på att vara i överensstämmelse med allmänheten än vad den västerländska, individcentrerade synen är (Cheal 2002 s. 20-21). Överlag anses det att den västerländska familjen är mer gruppcentrerad än den tibetanska (Cheal 2002 s. 21-22), vilket även kan tyda på att överensstämmelse med allmänheten är viktig i Tibet. Detta är dock svårt att bekräfta utgående från den information jag fått. Överlag verkar den tibetanska kulturen vara mycket mån om traditioner och de följs mycket noga. Om traditionerna inte följs av en familj, eller familjemedlem, kan de bli stämplade av andra i samhället. Jag är dock inte säker på om den allmänna åsikten är viktigare än den emotionella belåtenheten i den tibetanska familjen. Enligt den information jag samlat verkar båda vara viktiga för tibetanerna. Familjemedlemmarna interaktionerar med varandra både utgående från att vara i överensstämmelse med allmänheten, och för att få emotionell belåtenhet i familjerelationerna.

5.1 Moderniseringens effekter på den tibetanska familjen

Enligt moderniseringsteorierna skapar moderniseringen ett mer sekulärt och urbant produktionssamhälle. Detta skapar ekonomiska, politiska, sociala och kulturella förändringar i samhället (Britannica 2009). Förändringarna mot en sådan riktning ses i informanternas utsagor, men jag kan inte tänka mig att det tibetanska samhället skulle bli mer sekulärt i framtiden. Möjligtvis har de yngre en förändrad bild av religionen, men detta kan jag inte verifiera. Än så länge ser tibetanerna upp till de religiösa ledarna och institutionerna, vilket kan anses komma fram i de oroligheter som berör området. De förändringar som gjort att Tibet möjligtvis blivit mer sekulärt är de som blivit påtvingade dem av det ateistiska kommuniststyret.

Utgående från mina informanter kan jag verifiera att moderniseringen skapat stora skillnader mellan generationerna i Tibet. Moderniseringen har gett den yngre generationen en högre levnadsstandard, längre livslängd och till en del mer individuella friheter och bättre jämställdhet mellan könen. Detta har möjligtvis skapat klyftor mellan den yngre och den äldre generationen. Till exempel har de äldre en annan syn på köns- och familjeroller och en annan syn på den individuella friheten. Detta följer moderniseringsteoriernas antaganden (Cheal 2002 s. 22). De förändrade förhållandena som moderniseringen hämtat med sig har dock skapat en genuin oro hos många tibetanska familjer inför framtiden. Detta ses i några informanternas utsagor.

Familjens ekonomiska betydelse verkar ha minskat utgående från informanternas utsagor i och med moderniseringen och det traditionella levernets nedgång. Det positiva detta hämtat med sig är att möjligheterna för utbildning och arbete inom Tibet blivit fler, men det har även skapat stort socialt lidande för de familjer som förlorat sitt leverne. Det största framsteget som moderniseringen skapat i Tibet kan anses vara möjligheten till utbildning. Utgående från mina informanter kan jag bestyrka detta.

Moderniseringen har skapat en del ojämlikheter i det tibetanska samhället, vilket kan bland annat ses i de utsagor informant 2 ger. Informant 2 berättar om att teknologin förändrat det tibetanska livet, men för att teknologi ofta är mycket dyrt är det få tibetaner som har tillgång till dem. På landsbygden lever ännu majoriteten av tibetanerna ett mycket hårt liv var de måste arbeta för födan, bränsle måste samlas för spisen och vattnet måste hämtas från floden osv. Det finns dock en väx-

ande medelklass som har allt mer pengar att använda. Teknologin har också blivit billigare och förändringen mot ett lättare liv närmar sig nomaderna och jordbrukarna hela tiden.

I och med moderniseringen antas det att mängden skilsmässor ökar i antal på grund av den förstärkta autonomin (Cheal 2002 s. 22). En sådan trend kan jag möjligtvis bekräfta utgående från informanternas utsagor, men giftermålet som institution har aldrig varit stark i Tibet. Detta kan möjligtvis ses i den mängd skilsmässor mina informanter gjort och i de diverse traditionella giftermål som existerat i Tibet. Det antas även i moderniseringsteorierna att mängden barn som föds minskar i antal (Cheal 2002 s. 22). Detta kan jag delvis bekräfta, men möjliga förändringar som skett i familjestrukturen beror säkert mest på att i städer uppföljer myndigheterna bättre kinesiska familjeplaneringslagar.

Vissa moderniseringsteoretiker påstår att moderniseringen gör att den berörda kulturen blir mer västerländsk (Cheal 2002 s. 22). Den tibetanska kulturen kan anses ha blivit mer västerländsk om man definierar den västerländska kulturen genom materia. Västerländska kläder används av nästan alla och västerländsk musik, språk och kulturprodukter kan ses och höras i alla städer. Den tibetanska kulturen har dock uppehållit sitt särdrag i världen, möjligtvis genom att vara traditionsmedveten och relativt oåtkomlig för turister och andra västerlänningar. Hur specifikt moderniseringen förändrat den tibetanska kulturen måste det dock forskas noggrannare i.

5.2 Slutsatsen av familjens funktion i Tibet

I Tibet är familjen ett komplext nätverk bildat av individer i olika sociala ställningar. Den funktionella familjedefinitionen ger en god bild av vad familjen egentligen gör för dess medlemmar och samhället. Några fundamentala familjefunktioner som både familjen i Tibet och i väst uppfyller för familjemedlemmarna, är delandet av resurser, omsorg, ansvar och skyldigheter (Cheal 2002 s. 6-7). Utgående från informanternas utsagor kan jag bekräfta att familjen i Tibet uppfyller alla de funktioner familjen i väst gör, och också mer. Kort sagt anser jag utgående från informanterna, att de goda funktionerna som familjen i Tibet uppfyller i samhället, är givandet av: fysiskt och psykiskt

stöd, ekonomisk och emotionell säkerhet och trygghet, omsorg, kärlek, och tillhörande. Dessutom fungerar familjen som ett socialt skydd för dess medlemmar, och spelar en viktig roll i individens socialisation och vidareförändring av traditioner. Till exempel bringar familjen i Tibet fysisk och psykisk säkerhet för dess medlemmar genom att ge omsorg när dess medlemmar är svaga och sjuka. Den ger även emotionell och psykologisk säkerhet genom kärlek, värme och samhörighet. Dessa bildas genom familjemedlemmarnas växelverkan, vilket kan ses i informanternas utsagor. Familjemedlemmarna stöder varandra och ger varandra en trygghet som det kan vara svårt att få från andra håll. Ett gott exempel på detta är syskonrelationen, som ofta är den enda verkliga relationen vi har från vaggan till graven. Goda och nära människorelationer är mycket viktiga för människans lycka och välmående, vilket tydligt framkommit i modern forskning, och också av studiens informanter (Romberg 2011 s. 65-75).

Familjemedlemmarna delar på de resurser de har inom familjen, och ger en ekonomisk trygghet för alla familjemedlemmar, allt från de yngre individerna till de äldre. I denna bemärkelse uppfyller den tibetanska familjen Parsons första funktionskrav, kallat adaptation. Familjen anpassar sig enligt resurserna och fördelar resurserna internt (Moe 1994 s. 74-75).

Familjens funktion är även att ge socialskydd för dess medlemmar. Till exempel får de äldre ett socialt skydd av sina barn, vilket ses i informanternas utsagor. Informanterna bekräftar även att socialisation är en mycket viktig funktion som familjen uppfyller. Både i Tibet samt i väst är socialisationen en av familjens viktigaste uppgifter (Saaristo & Jokinen 2004 s. 92, 94). Familjen kan skapa ramar för ett stadigt liv genom socialisation och uppfyller delvis genom socialisationen Parsons fjärde funktionskrav, kallat strukturbevarande. Delvis genom socialisation uppehålls familjens och samhällets struktur och ordning (Moe 1994 s. 74-75). Genom socialisation för den tibetanska familjen vidare kultur, normer och värderingar till den nya generationen.

Genom informanterna kan jag bekräfta att i både den tibetanska och den västerländska familjen kan relationen mellan föräldrar och barn anses vara familjens kärna (Saaristo & Jokinen 2004 s. 92, 94). Familjen kan anses vara beroende av fortplantning (Mendoza & Napoli 1990 s. 220). I Tibet verkar både blodslinjen och de traditioner som finns i familjen vara viktiga. I Tibet, enligt informanternas utsagor, är det föräldrarna och de äldre familjemedlemmarna som bär ansvaret för barnets socialisation, utbildning och framtid. Både föräldrarna och barnen i Tibet har omsorgsmässiga plikter och ansvar, som måste följas för att familjen skall fungera på ett sätt som gör alla familjemedlemmar nöjda. Om de inte uppfylls kan familjen hamna i kaos, såsom informant 2

uttrycker det. Många av de goda funktionerna familjen uppfyller i samhället sker inom relationen föräldrar-barn.

Enligt det några informanter berättade mig anser jag det framkomma en spänning i förhållandet mellan föräldrarna och barnen. I det rurala Tibet måste föräldrarna vara tillräckligt snälla för att barnet inte skall lämna dem, medan barnen måste följa de traditionella normerna och värderingarna som finns i samhället. Föräldrarna kan vara rädda för att barnet lämnar dem om de är för hårda emot dem eller om de ger dem för mycket frihet, medan barnen sällan vill avvika från traditionerna och den plikt känsla de har. Barnen vill sällan förlora det stöd de får av familjen. Barnet förväntas följa föräldrarnas ord och uppfylla deras vilja, och om de inte gör det blir det ett stort problem för familjen.

Samhället byggs upp av familjer och familjernas välmående speglas direkt på samhället (Mendoza & Napoli 1990 s. 220). Familjens stora effekt på samhället bekräftas av informanterna i studien. Det förändrade samhället leder till förändrade familjefunktioner, som skapat en oro, samt problem och sorger för en del familjer i Tibet. Detta kan ses i några informanternas utsagor.

Jag anser att de som gör beslut i de tibetanska områdena skall ta i beaktande familjens goda funktioner när de gör beslut om framtiden. Situationen i Tibet kunde möjligtvis vara mycket bättre, om familjens goda funktioner skulle förstärkas istället för att försvagas.

5.3 Slutdiskussion

Den funktionella familjedefinitionen fungerade väl i kontexten tibetanska familjer, vilket jag anser att tydligt kommit fram i det mina informanter berättat om familjen. Den funktionella familjedefinitionen har gett mycket utrymme för en mångfald av olika familjer i olika situationer och samhällsklasser. Familjen i Tibet är mycket komplex och för tillfället snabbt föränderlig, vilket gör att den bland annat inte kan definieras genom struktur eller andra tydliga ramar.

I studien anser att jag besvarat mina frågeställningar. Familjens funktion och andra frågeställningar besvarades av mina informanter genom intervju. Modernisering och förändring blev ett centralt tema i studien på grund av att dessa påverkat och förändrat livet mycket i Tibet. Mina informanter berättade utförligt hur de anser att samhället förändrats, men detta är ett enormt område, som definitivt borde undersökas mer utförligt. Genom forskning kan man stöda det som är svagt och rådde de som beslutar om tibetanska folkets framtid. Men tyvärr är vägen från forskarens bord till de lokala beslutsfattarna lång.

Även om jag delvis besvarat de goda funktionerna familjen uppfyller i några tibetanska familjer, är min studie ytlig och kort. Mer djupgående studier behövs, som helst skulle göras av personer involverade i det tibetanska livet i Kina. Exempel på frågor som kunde forskas djupare i är: Vad är tibetanernas moderna syn på giftermål? Har religionens betydelse för familjen förändrats? Kan familjen även i fortsättningen uppfylla en gemensam ekonomi? Hur påverkar urbaniseringen den tibetanska familjen? Har könsrollerna och familjerollerna förändrats i Tibet, och vad är deras funktion i det moderna samhället? Har familjens funktion förändrats? Har familjerelationerna inom familjen förändrats? Är föräldrarnas makt faktiskt så stor som studien antyder? Har familjens betydelse minskat i Tibet på grund av moderniseringen? Hur väl kan familjen uppfylla sina funktioner? Är makthierarkin i familjen verkligen så tydlig som informanternas utsagor antyder?

Temaintervju som forskningsmetod fungerade bra i studien för att den gav en tillräcklig flexibilitet att ställa frågor utanför intervjuguiden. Jag kunde lätt fördjupa intervjun och koncentrera mig på det intressanta och unika varje informant delade med sig av. Jag kunde tillägga nya frågor till intervjuguiden allt efter att nya intressanta teman framkom, som jag inte tidigare tänkt på. Metoden gav mig även en möjlighet att omforma frågorna på ett sätt mest lämpligt för informanten. Även innehållsanalys var en lämplig metod för studien, eftersom den gav en klar och strukturerad form för den information jag samlat. På grund av den strukturerade formen anser jag dock att den var en aning styv som forskningsmetod. De uppställda kategorierna kunde trots det ganska fritt och lätt fyllas med relevant material.

Studiens negativa aspekter är att den känns avlägsen från de teorier som presenterades i teoridelen. Studien sammanknyter teorierna med den samlade empiriska informationen både vagt och ytligt. På grund av arbetets nivå och längd är studien begränsad och därför var det inte möjligt för mer djupgående analyser. Studien översteg den maximala längden, vilket kan anses vara ett stort minus för arbetet. Studien kan även anses vara ointressant för de läsare som inte har en förkunskap om det tibetanska området som studien beskriver. Familjens funktion är ett stort område som kan se mycket

olika ut beroende på ur vilken synvinkel man ser på den. Studien koncentrerade sig enbart på några funktioner som familjen uppfyller och därför kan studien anses vara begränsad och till en viss del partisk.

Den tibetanska familjen och kulturen kan anses vara i en kris. Tibetanerna själva vill bevara sin kultur och identitet, men som en ca 6 miljoner stor minoritet i ett land med över 1,3 miljarders befolkning kan vem som helst inse att det är en stor utmaning. Jag anser starkt att det måste forskas mer i det vardagliga och säregna tibetanska livet och kunskapen. Om detta inte görs kan världen förlora en stor kunskap och kultur som aldrig mer kan återskapas. Vi har ett gemensamt ansvar för den värld vi lever i. Vi måste gemensamt ta hand om den globala familjen och ge omsorg och kärlek åt den, såsom vi ger det till vilken annan medlem i vår i familj. Världen och den globala familjens framtid är i våra händer.

KÄLLOR

- Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom. *Introduktion till socialpsykologi*. 1990. Lund: Studentlitteratur
- Aziz, Barbara. *Tibetan Frontier Families*. 1978. Indien: Vikas publishing house
- Cowboy, James. *Nocturnal visits in Hongcang Village*. 2005. Xining: Minzu daxue
- Cheal, David. *Sociology of Family Life*. 2002. USA: palgrave
- Choephel, Norbu. *Folk Culture of Tibet*. 1983. Indien: library of Tibetan Works and Archives
- Denscombe, Martyn. *The Good Research Guide – for small-scale social research projects*. 4 uppl. 2010. England: Open University Press
- Eliade, Mircea. *The sacred and the profane – the nature of religion*. 1957. USA: Harcourt
- Eriksen, Thomas Hylland. *Small Places, Large Issues- An Introduction to Social and Cultural Anthropology*. 1995. London: Pluto Press
- Fischer, Martin Andrew. *State Growth and Social Exclusion in Tibet, Challenges of recent economic Growth*. 2005. EU: NIAS/ Nordic Institute of Asian Studies Press
- Gendun, Choephel. *The White Annals (Deb-ther dkar-po)*. Översatt av Samten Norboo 1978. Indien: LTWA
- Giddens, Anthony. *Sociologi*. 2007. Cambridge: Polity Press Ltd.
- Goldstein, Melvyn C. *A History of Modern Tibet. Volume 2: The calm before the storm 1951-1955*. 2007. USA: University of California Press
- Holme, Magne Idar & Solvang, Krohn Bernt. *Forskningmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2 uppl. 1997. Lund: Studentlitteratur
- Houtari, Tauno-Olavi & Seppälä, Pertti. *Kiinan kulttuuri*. 1999. Helsingfors: Otava
- Höst, Martin; Regnell, Björn & Runeson, Per. *Att genomföra examensarbete*. 2006. Danmark: Narayana Press

- Jacobsen, Dag Ingvar. *Förståelse, beskrivning och förklaring – Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. 2007. Lund: Studentlitteratur
- Jallinoja, Riitta. *Johdatus perhesosiologiaan*. 1985. Porvoo: WSOY
- Kapstein, T. Matthew. *The Tibetans*. 2006. USA: Blackwell Publishing
- Keesing, M. Roger & Strathern J. Andrew. *Cultural Anthropology – a contemporary perspective*. 3 uppl. 1998. USA: Harcourt Brace & Company
- Karma, Lekshe tsomo. *Buddhist women across cultures*. 1999. USA: State University of New York Press
- Kumar, Ranjit. *Research methodology - a step-by-step guide to beginners*. Second edition. 2005. London: SAGE Publications Ltd
- Lama, Panchen. *From the Heart of the Panchen Lama – major speeches and a petition: 1962-1989*. 2003. Indien: The Department of Information and International Relations
- Madsen, Bent. *Socialpedagogik*. 2010. Lund: Studentlitteratur
- Marjo-Riitta, Saloniemi. Red. *Tibet – A Culture in Transition*. 2008. Finland: Tampere museum
- McNeill, J.R. & McNeill, William H. *The Human Web: A Bird's-Eye View of World History*. 2003. USA: W. W. Norton & Company
- Mendoza, Manuel & Napoli, Vince. *System Of Society- An Introduction to Social Science*. 5th edition. 1990. USA: D. C. Heath and Company
- Moe, Sverre. *Sociologisk teori*. 1994. Oslo: Univerisitetsforlaget
- Muuttuva Tibet. Red. Saloniemi, Marjo-Riitta. 2008. Tampere: Saarijärven Offset Oy
- Muutoksen sosiologia. Red. Elina Saksala. 1998. Jyväskylä: Gummerus Oy
- Rong, Ma. *Population and society in contemporary Tibet*. 2011. Hong Kong: Hong Kong University Press
- Saaristo, Kimmo & Jokinen, Kimmo. *Sociologi*. 2004. Helsingfors: WSOY
- Sevón, Eija & Notko, Marianne. Red. *Perhesuhteet puntarissa*. 2008. Helsinki: Gaudeamus

- Shakabpa, Tsepon W.D. *Tibet – a political history*. 1984. New Delhi: Paljor Publications
- Skorupski, Tadeusz & Cech, Crystyn. *Major Tibetan Life Cycle Events - Birth and Marriage Ceremonies*. 1984. England: University of Cambridge
- Sogyal Rinpoche. *The Tibetan Book of Living and Dying*. 2002. USA: Random House Group
- Stockard, Janice E. *Marriage in Culture: Practise and Meaning in Diverse Societies*. 2002. USA: Wadsworth
- Schaik, Sam Van. *Tibet – a history*. 2011. London: Yale University Press
- Thargyal, Rinzin. *Nomads of Eastern Tibet – social organization and economy of a patoral estate in the Kingdom of Dege*. 2007. Leiden: Brill
- Therborn, Göran. *Between Sex and Family – Family in the World, 1900- 2000*. 2004. USA: Routledge
- Varto, Juha. *Laadulisen tutkimuksen metodologia*. 1996. Helsinki: Kirjayhtymä
- Yin, Robert K. *Fallstudier: design och genomförande*. 2007. Sverige: Liber AB
- Romberg, Johanna. *The secrets of a happy life*. *GEO*, nr 41. 2012. s. 65-75. 2012

Elektroniska källor:

- Eklund, Gunilla. *Kursmaterial 2012-2013 - Kvalitatit inriktad metodologi och metod*. 2012. Åbo Akademi: Pedagogiska fakulteten. Hämtat 12.3.2013. Tillgänglig: <http://www.vasa.abo.fi/users/geklund/PDF/Met%20&%20Met%20Kompend.pdf>
- Encyclopedia Britannica. *Student & home edition*. 2009
- Statistik om Finland*. *Tilastokeskus*. Hämtat 1.3.2013. Tillgänglig: http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_sv.htm
- Om nomadernas rättigheter*. Hämtat 6.3.2013. Tillgänglig: www.nomadrights.org

BILAGOR

Bilaga 1

Intervjuguide

问卷

- What is a family for you?
- 家庭对您来说是什么？
- What do you consider to be the familys task/function?
- 您觉得家庭的目的或功能是什么？
- What are the characteristics of a good/well working family?
- 幸福家庭的特征是什么？
- Is the family important? Why?
- 家庭重要吗？为什么？
- Who do you consider to be family member?
- 您认为谁算是家庭成员？
- What is your relation to the family?
- 您和家庭的关系是什么？
- How do you think that the relation between siblings should be like?

- 您认为兄弟姐妹之间的关系应该怎样？
- How do you think that sons/daughters should behave toward their parents? How are you? Is there any obligations in the relation?
- 您认为儿女应该怎样对待父母？您的情况怎样？您和您父母之间有义务吗？

Family roles

家庭角色

- Who makes important decisions in the family? How has the last words?? How makes up the rules?
- 谁在家里做重要的决定？谁做最后决定？怎样制定规范？
- How are the home chores divided between family members? Who does what? (make food, clean, provide economically etc)
- 家庭成员怎样配合分工？谁干什么？（做饭，打扫卫生，提供经济收入等等）
- What is your role in the family?
- 您在家庭的角色是什么？
- What is the fathers role?
- 爸爸的角色是什么？
- What is the mothers role in the family?
- 妈妈的角色是什么？
- How do you think good parents should be like? What characterizes good parents? Do they have obligations towards their children?
- 您觉得好的父母应该是怎样的？好的父母的性格是什么？他们对孩子有义务吗？
- How are the elder family members treated? Whats their place in the family?
- 年长的家庭成员受到怎样的待遇？他们在家庭的位置是什么？

- What is the childrens role in the family? Do they have obligations towards their parents?
- 孩子在家庭的角色是什么？他们对父母有义务吗？
- How should the children behave towards the parents?

Modernization

现代化

- How does tibetans marry these days? Who chooses the partner? How did they before? In which age should one marry?
- How did you marry?
- Will your children take care of you when you get old?

Family expectations

家庭期望

- What do you expect from the family? What do you expect from your parents?
- 您对家庭有什么期望？对您的父母呢？
- What do you think the family members expect from you?
- 您认为其他家庭成员对您有什么期望？

